

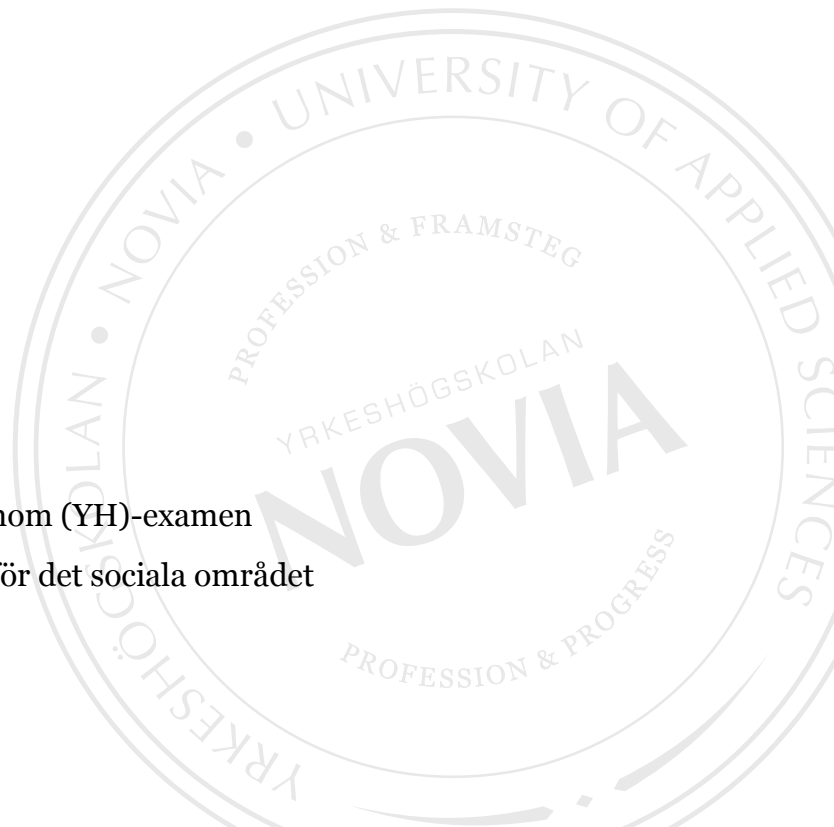
Är det du som ska bli min nya mamma?

En kvalitativ studie om bemötande och integrering av fosterbarn

Lena Björkell

Josefine Ahlskog

Examensarbete för Socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Vasa 2016

EXAMENSARBETE

Författare: Lena Björkell & Josefine Ahlskog

Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Familjearbete och metodik

Handledare: Mona Granholm & Ralf Lillbacka

Titel: Är det du som skall bli min nya mamma? – En kvalitativ studie om bemötande och integrering av fosterbarn.

Datum 19.5.2016

Sidantal 46

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med vårt lärdomsprov är att undersöka bemötande och integrering av fosterbarn, samt anknytningen till fosterfamiljen. De centrala frågeställningarna i vårt lärdomsprov är: Vilka känslor och beteenden såg fosterföräldrarna hos fosterbarnet under den första tiden barnet var placerat? Hur gjorde fosterföräldrarna för att integrera fosterbarnet in i familjen? Hur gick anknytningen? Samt vilka faktorer som har försvårat och underlättat anknytningen?

I lärdomsprovets teoridel ligger fokus på bemötande och integrering av fosterbarn samt anknytningen till fosterföräldrarna. Vi börjar med barnets rättigheter följt av en tillbakablick på fostervården genom tiderna. Därpå tar vi upp vad som kan orsaka ett omhändertagande. Vi beskriver också kort olika former av vård utanför hemmet för att sedan fokusera på placeringar i fosterfamiljer samt vilka känslor och beteenden dessa kan innebära.

Undersökningen gjordes genom kvalitativa intervjuer. Våra respondenter hade alla tagit emot minst ett fosterbarn under 10 år. Som resultat av detta lärdomsprov kan vi konstatera att bemötande och integrering av fosterbarn handlar främst om att involvera fosterbarnet i det vardagliga livet. Barnets tidigare upplevelser och erfarenheter inverkar till stor del på anknytningen till fosterföräldrarna. Vi har också sett att det finns brister i den förberedande skolningen samt svårigheter med samarbetet mellan myndigheter och fosterföräldrar.

Språk: Svenska

Nyckelord: Fosterbarn, fosterföräldrar, fostervård, integrering, anknytning, bemötande

BACHELOR'S THESIS

Author: Lena Björkell & Josefine Ahlskog

Degree Programme: Social Services, Vaasa

Specialization: Social work with families

Supervisors: Mona Granholm & Ralf Lillbacka

Title: Are you going to be my new mum? – A qualitative study about personal treatment and integration of foster children.

Date 5/19/2016

Number of pages 46

Appendices 1

Summary

The purpose of our thesis is to examine reception and integration of foster children, and the connection to the foster family. The key issues in this thesis are: What kind of feelings and patterns of behavior did the foster parents see during the first period when the child was placed in their home? How did the foster parents do to integrate the foster child into their family? How did the connection proceed? And also what elements have complicated and facilitated the connection?

In the theoretical part the focus is on reception and integration of foster children and the connection to the foster parents. We start with children's rights followed by a retrospect on foster care through the ages. Afterwards we bring up what can cause a child to be taken into custody. We also shortly describe different forms of care outside the home to then focus on placements in foster families and what kind of feelings and patterns of behavior the separation from the biological family can cause.

In this thesis we used qualitative interviews as a research method. We interviewed foster parents who had taken care of at least one foster child under 10 years old. As a result of this study we can state that reception and integration of foster children is mainly about involving the child in the daily life. The child's previous experiences affect largely on the connection to the foster parents. We have also noticed that there are deficits in the preparatory training and also difficulty with the cooperation between welfare authorities and foster parents.

Language: Swedish

Key words: Foster child, Foster parents, Foster care, Integration, Connection, Reception

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Syfte och avgränsning	2
3	Barnets rättigheter	3
4	Fostervårdens historia.....	4
5	Orsaker till omhändertagande	6
5.1	Sexuella Övergrepp mot barn.....	6
5.2	Våld och misshandel	8
5.3	Barnets egna beteende	11
6	Vård utanför hemmet.....	11
6.1	Fostervård.....	12
6.2	Förberedande skolning.....	13
7	Fosterbarnet och den nya familjen	14
7.1	Fosterbarnet	14
7.2	Fosterfamiljen	15
7.3	Fostersyskon	16
8	Barns känslor och beteende vid separation.....	17
8.1	Försvarsmekanismer	17
8.2	Intensiv sorg	19
8.3	Bemöta barnets känslor.....	20
9	Bemötande och integrering.....	21
9.1	Måltiderna	23
9.2	Uppfostran.....	23
9.3	Samtal	24
9.4	Aktiviteter	25
10	Anknytning.....	26
10.1	Trygg anknytning	27
10.2	Otrygg men organiserad anknytning.....	27
10.3	Desorganiserad anknytning	28
10.4	Anknytningen till fosterföräldrarna	29
11	Undersökningens genomförande.....	30
11.1	Val av metod.....	30

11.2	Val av respondenter	31
11.4	Sekretess	31
11.5	Analysmetod	32
12	Resultatredovisning	32
12.1	Tankar, känslor och förväntningar inför att ta emot ett fosterbarn	32
12.2	Förberedande skolning inför uppgiften	34
12.3	Svårigheter, känslor och beteenden hos fosterbarnet under det första halvåret	35
12.4	Integrering av fosterbarnet	36
12.5	Anknytningen	37
12.5.1	Några faktorer som underlättat anknytningen	38
12.5.2	Faktorer som försvårat anknytningen	39
12.6	Erfarenheter och goda råd	39
13	Avslutande diskussion	40
	Källförteckning	44
	Bilaga	

1 Inledning

I Finland har barn som placerats utom hemmet ökat ända fram till år 2013, då var antalet placerade barn 18 058. Efter år 2013 minskade antalet placerade barn med 0,6 % till följande år. Då ett barn inte kan bo i sitt eget hem är fostervård ett alternativ. Att flytta till en ny familj innebär en stor omställning för ett barn. Av alla placerade barn utom hemmet har placerade barn i fosterhem ökat sedan år 1995, då 5 132 barn var placerade i fosterhem, medan antalet år 2014 var 6 880. Från år 2013 – 2014 hade det skett en ökning på 1,5 % av barn som var placerade i fosterhem. (Institutet för hälsa och välfärd, 2014; Institutet för hälsa och välfärd, 2015).

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Ifall barn inte får växa upp i ett tryggt hem med goda relationer ska stödåtgärder tillämpas för att tillgodose barnets behov. Det händer att föräldrar av en eller annan orsak inte kan ta hand om sitt barn eller av någon anledning gör sitt barn illa. Om problemen inte går att lösa med hjälp av olika stödåtgärder ordnas vården av barnet utanför hemmet. Ett omhändertagande av ett barn är alltid den sista utvägen och görs endast då problematiken i familjen är så pass allvarlig att barnet inte är tryggt i sitt eget hem. Då ett barn omhändertas övergår ansvaret för barnets omvårdnad till myndigheterna. Det är viktigt att komma ihåg att vid ärenden som berör barn skall barnets bästa alltid prioriteras högst. (Barnskyddslag 2007/417 § 40; Lastensuojelu, 2010; Bergenlöv, 2009, s. 145; Höjer & Sallnäs & Sjöblom, 2012, s. 13-14).

Vi är intresserade av fostervård eftersom vi upplever att vi inte har tillräckligt med kunskap inom området och vill lära oss mera om ämnet då vi som socionomer kan komma i kontakt med klientgruppen. Vi hoppas att vårt lärdomsprov kommer ge oss men även andra ett bredare kunskapsfält inom fostervård. Ingen av oss har egna erfarenheter inom området, däremot finns det i vår bekantskapskrets flera familjer med fosterbarn. Vi vill ta reda på hur fosterbarn bemöts och integreras i en fosterfamilj eftersom vi tror det har stor betydelse för barnets fysiska och psykiska utveckling. Att separeras från sin familj och placeras i en ny familj är väldigt omvälvande för ett barn. Vi vill undersöka vad som underlättar samt försvårar anknytningen mellan fosterföräldrar och fosterbarn.

2 Syfte och avgränsning

Syftet med detta lärdomsprov är att undersöka bemötande och integrering av fosterbarn, samt anknytningen till fosterfamiljen. Barn som växer upp i en dysfunktionell familj har inte samma möjlighet till trygg uppväxt som andra barn. Barnen hamnar ofta i tidigt skede ta stort ansvar över sig själva och sin familj vilket gör att de tvingas växa upp för tidigt. Vi vill i vårt lärdomsprov gå in på vad man som fosterföräldrar kan göra för att integrera barnet i familjen, vilka faktorer som bidrar till en god anknytning samt vad fosterföräldrarna kan göra för att trygga fosterbarns uppväxt och möjlighet till trygga fungerande relationer. De centrala frågeställningarna är: Vilka känslor och beteenden fosterföräldrarna såg hos fosterbarnet under den första tiden barnet var placerat? Hur fosterföräldrarna gjorde för att integrera fosterbarnet i familjen? Hur anknytningen gick? Samt vilka faktorer som försvårat och underlättat anknytningen?

I vår teoridel kommer vi gå in på ämnen som vi anser vara relevanta för vårt syfte. Vi fokuserar på bemötande och integrering av fosterbarnet samt anknytningen mellan fosterföräldrar och fosterbarn. Till en början tar vi upp barnets rättigheter, sen en historisk tillbakablick av hur fostervården såg ut förut, följt av vad som kan orsaka ett omhändertagande. Vi beskriver även kort olika former av vård utanför hemmet för att sedan fokusera på placeringar i fosterfamiljer samt vilka känslor och beteenden dessa kan innebära. För att få en så realistisk bild som möjligt kompletterar vi teoridelen med kvalitativa intervjuer med fosterföräldrar.

Vi kommer inte gå in desto mera på fosterbarnets nätverk utanför hemmet, såsom fosterbarnets skolgång eller dagvård, och inte heller fosterbarnets fritid, utan koncentrera oss på fosterfamiljen. Vi kommer intervjuar fosterföräldrarna och inte fosterbarnen eftersom vi anser att vi får ut mera relevant information av fosterföräldrarna.

3 Barnets rättigheter

I det här kapitlet kommer vi behandla barnets rättigheter. Ett barn är en människa under 18 år. FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, antogs år 1989 och Finland ratificerade den år 1991. Barnkonventionen innehåller regler som finns till för att barn inte ska bli utnyttjade eller diskriminerade. Barnens rättigheter är de vuxnas skyldigheter. (Lapsi-asia, 2016).

Ett barn har rätt till en nära relation med båda sina föräldrar. Det är barnets bästa som skall beaktas vid beslut om vårdnad, boende samt umgänge. Då man gör en bedömning bör man beakta om det finns risk för att barnet far illa, och ta hänsyn till barnets egen vilja, samtidigt som man beaktar barnets ålder och mognad. I barnkonventionen artikel 9 står det skrivet att ett barn inte mot sin vilja får skiljas från sina föräldrar utom i de fall då myndigheterna finner det vara nödvändigt för barnets bästa, exempelvis vid övergrepp eller vanvård. Vidare står det om barnets rätt till regelbunden kontakt med föräldrarna, att trots att barnet är skilt från föräldrarna bör han/hon få upprätthålla kontakten med dem förutom i de fall då det strider mot vad som är bäst för barnet. (Hellblom Sjögren, 2012, s. 18-19).

Barnkonventionens artikel 8 talar om att barnet har rätt att behålla sin identitet. Barnet har också rätt att behålla sitt medborgarskap, namn och släktförhållanden. Ifall barnet olagligt berövas sin identitet bör konventionsstaterna ge sådant skydd som syftar till att återuppta barnets identitet. Detta betyder att ett barn har rätt till kontakt med föräldrar, familjenätverk, kultur samt språk. För att utvecklas och må så bra som möjligt måste barnet ha rätt till kontakt med sina rötter, och då ett barn skall omhändertas skall man i första hand se ifall en anhörig eller annan närstående kan ta emot barnet. Ett barn har rätt till familjeliv och i europakonventionens artikel 8 står det skrivet att var och en har rätt till skydd för privat- och familjeliv. (Hellblom Sjögren, 2012, s. 19-21).

Grundstenen för allt tänkande är barnets bästa. Barnkonventionens artikel 2, 3, 6 och 12 nämns som de fyra huvudprinciperna, då man läser övriga artiklar skall man tänka på dessa principer. Artikel 2 säger att barn har samma rättigheter och lika värde, ingen får bli

diskriminerad, artikel 3 handlar om att barnets bästa skall prioriteras först i alla ärenden som berör barnet. Enligt artikel 6 har alla barn rätt att överleva, leva och utvecklas inte bara fysiskt utan även andligt, moraliskt, psykiskt och socialt. Artikel 12 beskriver hur barnets åsikter skall bli hörda i alla ärenden som berör barnet och deras åsikter skall beaktas enligt barnets ålder och mognad. (Hammarberg, 2011, s. 148).

4 Fostervårdens historia

I slutet av 1800-talet var övergivna och föräldralösa barn ett fattigvårdsproblem för samhället. De flesta av barnen bodde i fosterhem eller var tiggare. Det gemensamma, oavsett om de hade någonstans att bo eller om barnen tiggde, var att den största delen levde i stor misär. När institutioner byggdes fungerade dessa som en blandning av förvaringsanstalt och arbetshus, meningen med dessa var att hålla barnen borta från tiggeri och lättja. Samhället fann det dyrt att ha barnen boende på institutioner så det bestämdes att barn ska ut till fosterhem på landet så fort som möjligt. På landet sattes barn i jordbruksarbete, som under den tiden var den viktigaste näringen för landet. Behovet av fosterhem annonserades via kyrkan. När man under den tiden tog emot fosterbarn sågs de endast som arbetskraft och barnen användes i största delen av hemmet som slavar. Kravet på att bli fosterföräldrar var att man skulle förse barnet med mat och kläder. Fosterföräldrar som hade tagit ett barn under 12 år hade rätt att ha barnet i sitt hem till dess att barnet fyllt 18 år. (Ohrlander, 1991, s. 45-46, 54).

I de nordiska länderna varierade den övre åldersgränsen på hur gamla barn fick vara för att bli fosterbarn. I Norge och Danmark var den övre åldersgränsen 14 år medan den i Sverige låg på 7 år. År 1924 togs en ny lag i kraft i Sverige och man ansåg att man måste höja åldersgränsen för att barns rätt till fostervård. Från att det tidigare varit barn upp till 7 år ändrade man det till att barn upp till 16 år skulle ha rätt till fostervård. Lagen innefattade de barn som ansågs vara misskötta i sina hem och barn som ansågs vara i fara för att bli vanartade. År 1924 kom även en stor ändring i den finska lagen, och man hade från och med då rätt att gripa in vid fysiskt misshandlande av barn inom familjer. I Finland stiftades en lag om barnskydd år 1936. Lagen visade att det var kommunernas ansvar att se till att det fanns anstalter som skulle ersätta den vård och den fostran barnen inte kunde få i sina

egna hem. (Andresen, Garoarsdottir, Janfelt, Lindgren, Markkula & Söderlind, 2011, s. 159-161).

Man placerade barnen utgående från vilken kategori de hörde till. Barn som ansågs värlösa placerades i fosterhem och om fosterhem inte var tillgängliga placerades barnen på barnhem. De barn som ansågs vara ouppfostrade placerades på särskilda institutioner. I alla nordiska länder var uppfostringsanstalterna under statlig kontroll, vilket gjorde att samhället såg dessa anstalter som särskilt viktiga. (Andresen et al., 2011, s. 164-166).

År 1930 – 1940 förbättrades barnens och familjernas situationer. Det genomfördes reformer som bidrog till bättre bostäder, barnbidrag, bidrag till daghem, skolmåltider och möjlighet till social hemhjälp. Finland var det första landet i världen som gjorde det obligatoriskt för barn att få mat under skoldagen. Barnen fick en högre ställning i samhället än vad de förut haft, man såg barnen som en satsning på framtiden. Den nya målsättningen var att med hjälp av stödinsatser skulle barnen bo med sina biologiska föräldrar så långt det var möjligt. Förändringarna gick långsamt men efter en tid uppkom det förslag och tankar om barnuppfostran som ökade kraven på barnens välbefinnande i hemmet. Betoningen ändrade riktning så att tyngdpunkten låg på förebyggande arbete, förebyggande arbete var exempelvis fritidsaktiviteter eller dagvård. Under de första årtionden av 1900-talet fattades beslut om barnvården av förtroendevalda, men vartefter utbyttes dessa till socialarbetare. Vid 1960-talet ansåg man att barnhem inte var den mest passande miljön för ett barn, man hade insett att barnen hade rätt till att växa upp i ett familjelikt hem. (Andersen et al., 2011, s. 174-176, 184-185).

År 2012 skedde en ändring i barnskyddslagen enligt vilken vård av barn utanför hemmet främst ska ordnas inom familjevården. Den nuvarande familjevårdslagens syfte är att trygga fostervården så att den sker i familjeliknande förhållanden. För tillfället är det aktuellt med ändringar som angår fosterföräldrar. Regeringen har kommit med ett förslag om att fosterföräldrar enligt lag ska ha rätt till flera lediga dagar. I nuläget har man som fosterförälder rätt till ett ledigt dygn i månaden, men förändringen skulle ge rätt till minst två lediga dygn per månad. Det har även kommit förslag på att höja arvudet för fostervård. (Familjevårdslag 2015/263 § 1; Statsrådet, 2016; Institutet för hälsa och välfärd, 2015).

5 Orsaker till omhändertagande

I detta kapitel kommer vi ta upp olika orsaker till att barn omhändertas. Orsaken till ett omhändertagande påverkar anknytningen till fosterföräldrarna, eftersom barnet bär med sig upplevelser och erfarenheter från det tidigare hemmet. Ett barn som varit med om mycket svåra saker kan ha svårare att knyta an till fosterföräldrarna av olika orsaker. Traumatiska händelser kan också bidra till utvecklingsförseningar hos barnet.

Enligt lag skall ett barn omhändertas ifall: *"brister i omsorgen om barnet eller andra uppväxtförhållanden hotar att allvarligt äventyra barnets hälsa eller utveckling"* eller då: *"barnet allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom att använda rusmedel, genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämförbart beteende."* (Barnskyddslag 2007/417 § 40).

5.1 Sexuella övergrepp mot barn

Vi börjar kapitlet med en definition av sexuell misshandel mot barn. Barn som är under 18 år och blir utnyttjade av vuxna i sexuella aktiviteter för att tillfredsställa den vuxnes behov. En sexuell handling kan vara allt från ord eller beröringar till samlag. Sexuella handlingar mot barn som inte kan förstå innebörden, eller ge sitt godkännande till det sexuella umgänget, är en sexuell kränkning eftersom ansvaret är helt den vuxnes. Idag sker de flesta av övergreppen inom familjen, ett barn som blir utsatt för en sexuell kränkning har oftast en relation till förgräparen. Det problematiska med övergrepp i familjen är att barnet har fysiologiskt och psykologiskt beroende till personen som förgräper sig på barnet. Små barn kan inte välja bort den som gjort det illa eftersom barnet ännu är i ett beroendeförhållande till den vuxne. (Fahrman, 1993, s. 59-60).

För ett barn som utsätts för sexuella handlingar är tillvaron rörig och förbryllande. Barnet känner skillnad på vanlig ömhet och sexuella övertramp, men eftersom barnet litar på den vuxna vågar det inte säga ifrån trots att det känner att något är fel. Barn som är otrygga

söker ofta efter ömhet och har därför större risk att bli utsatta. De barn som har störst risk att bli offer är barn som har någon form av handikapp eller utvecklingsstörning, barn till föräldrar som själva varit utsatta eller barn som är marginaliserade. Det sist nämnda handlar om barn som är ensamma och utanför barngruppen, de barnen är ofta blyga och passiva. Många av dem har inte fått lära sig var gränser går eller hur man står upp för sig själv. Barn som är ensamma och marginaliserade utgör en riskgrupp och en förövare kan lättare locka till sig dessa barn. Barn som inte har fått sitt behov av bekräftelse, ömhet och kärlek uppfyllt är speciellt sårbara för sexuella handlingar. Om ett barn däremot blivit bekräftat, respekterat av sina föräldrar, samt fått sina behov uppfyllda har det enklare att säga nej när det känner att någon gör fel mot dem. (Akseldotter, 1993, s. 29-30; Fahrman, 1993, s. 70-71).

Barn i dysfunktionella familjer drabbas oftare av övergrepp. Barnen har ofta en otillräcklig känslomässig närhet till sina föräldrar och en sämre kommunikation. Familjen har ingen fungerande sammanhållning och inte heller något stort socialt nätverk. Övergrepp i familjer där missbruk finns är inte heller ovanligt. Trots att övergrepp vanligast sker i familjer där vardagen inte fungerar fullt ut, finns det ingen garanti på att barn i väl anpassande familjer inte skulle kunna bli utsatta för sexuella handlingar. Flickor tillhör gruppen som har större risk att utsättas för sexuella övergrepp. En förklaring till att flickor lättare blir offer är att förövaren oftast är av manligt kön och söker sig till det andra könet. Trots att män oftast förgriper sig på flickor så visar forskning att hos de pojkar som blivit utsatta för sexuella övergrepp har förövaren i 80 % av fallen varit män. Till sexuella övergrepp hör även barnpornografi. Internetsidor med barnpornografiskt innehåll finns i tusentals, där förövarna tjänar pengar på att fotografera och sälja bilder av övergrepp på barn. Bilderna som visas på allt från spädbarn upp till tonåringar är inga oskyldiga bilder, utan uttrycket i bilderna är ofta grym förnedring och sexslaveri. För de flesta människor är dessa bilder outhärdliga, men varje dag finns det tusentals människor som betalar en hög summa pengar för att se bilderna. (Diesen & F. Diesen, 2009, s. 115-116, 183-184).

Det finns få tecken eller symtom för att med säkerhet veta att barn blir utsatta för sexuella övergrepp. Däremot finns det många symtom man kan vara uppmärksam på, som borde väcka aningar om att barnet har blivit utnyttjat. De psykiska symtomen som kan uppkomma efter övergrepp är ofta samma symtom som barn i familjer där missbruk förekommer kan uppvisa. Också de barn som mist någon nära anhörig eller varit med om

något annat traumatiskt kan ha liknande symtom som de barn som blivit sexuellt utnyttjade. Exempel på symtom som kan uppkomma hos barn efter ett sexuellt utnyttjande är: sexualiserat beteende och språk, koncentrationssvårigheter, aggressivitet, regression, depression, utebliven viktökning, sår eller rodnad i underlivet, flytningar, svårigheter att gå, urinvägsinfektioner och inkontinens. Trots att flera av dessa symtom förekommer, kan man inte fastslå att barnet blivit sexuellt utnyttjat eftersom många av symtomen kan uppkomma i andra situationer. Somliga barn visar symtom genast efter utnyttjandet medan andra barn kan visa symtom flera månader, ibland flera år, efter att övergreppet skett. (Kreyberg Normann, 1995, s. 64-65).

5.2 Våld och misshandel

I ett hem där misshandel är en del av vardagen har familjemedlemmarna ofta ett starkt band till varandra på så sätt att våldet blir till en familjeangelägenhet, något som inte får berättas åt andra. Barnen tvingas till tystnad och lyder ofta på grund av rädsla för vad som ska hända om de berättar åt någon. Orsaker till att våld sker inom familjer är väldigt varierande, det kan till exempel handla om att våldet är en del av en psykisk sjukdom hos föräldern. I ett hem där missbruk av olika slag förekommer finns ofta våld med i bilden medan det hos andra familjer kan bero på att föräldrarna tycker att aga är tillåtet vid uppfostning. Olika situationer kan också bidra till att våld förekommer, föräldrar som är stressade eller i en kris kan i en pressad situation låta sin ilska gå utöver barnet i form av våld trots att det i normala fall inte skulle slå sina barn. (Fridh & Normann, 2008, s. 112-113).

Fysisk misshandel kan delas upp i två kategorier: aktiv fysisk misshandel och passiv fysisk misshandel. Kategorierna är inte alltid lätt att skilja från varandra eftersom de ofta kan förekomma båda två i ett hem där misshandel sker. Aktiv fysisk misshandel är när barnet utsätts för våld som resulterar i blåmärken, benbrott, skärsår osv. På grund av de ytliga synliga skadorna är denna typ av misshandel lättare att upptäcka. Aktiv fysisk misshandel är den form som tidigare har varit mest omtalad eftersom den är så lätt att upptäcka. En form av fysisk misshandel som är svårare att upptäcka är misshandel av spädbarn. Det vanligaste sättet spädbarn misshandlas på är att barnet skakas fram och tillbaka utan att huvudet har stöd. För ett litet barn är nackmuskulerna ännu inte tillräckligt starka till att

kontrollera rörelserna. Skakningarna kan resultera i att barnet får svårt att andas och får då syrebrist och blödningar i hjärnan. (Hindberg, 2006, s. 159-161).

Passiv fysisk misshandel handlar om brister i omsorgen. Föräldrarna har inte som avsikt att skada sitt barn med våld, utan de vanvårdar barnet. En förälder som sätter sina egna behov framför barnets bästa utgör en stor fara för barnet, eftersom föräldern inte har förmåga att ge sitt barn den bästa omvårdnaden. De föräldrar som vanvårdar sina barn har ofta någon form av förståndshandikapp, missbruk, psykisk sjukdom eller har själva varit försummade som barn. Ibland kan även kriser i livet resultera i ett föräldrarna försummar sina barn. Exempel på passiv fysisk misshandel är att inte byta blöja på barnet, inte ge barnet mat, låta barnet gå runt i smutsiga kläder eller att inte ha kläder anpassade till väder. Ett annat exempel är att föräldrarna inte bryr sig om var barnet vistas. Det kan handla om farliga ställen, till exempel vid en trafikerad väg eller nära vatten där det finns risk att barnet skadas eller dör. (Fahrman, 1993, s. 59-60).

Försummelse av barn kan ofta leda till allvarliga skador både psykiskt och fysiskt. Den känslomässiga försummelsen kan inverka på barnets möjligheter att utveckla tidiga mentala förmågor. Minne, uppmärksamhet, språk och moral kan bli en del av det som barnet har svårt med i framtiden. Tecken på att ett barn försummas kan vara att barnet luktar illa, är smutsigt, har utslag, är undernärd etc. Försummelse kan även ske periodvist, till exempel en missbrukande mamma som har uppehåll med droger/alkohol kan emellertid sköta sitt barn och ge barnet den omsorg det behöver. Även vid kortvarig försummelse kan barnet ta skada som kan ge allvarliga konsekvenser. (Hindberg, 2008, s. 105-106).

Psykisk misshandel är lika allvarlig som fysisk misshandel, ändå är det den fysiska misshandeln som man observerar mer. Orsaken till att man mera observerar den fysiska misshandeln är att det är lättare att upptäcka de fysiska ytliga skadorna. Misshandel som är psykisk kan ha minst lika seriösa skador, skador som man inte lägger märke till i första hand. Genom psykisk misshandel blir barnet känslomässigt avvisat. För att uppnå trygg självkänsla och grundtillit behöver barn få växa upp i en trygg och fungerande familj. Barn behöver få behov uppfylla för att kunna skapa en trygg identitet. Psykisk misshandel

delas in i två kategorier, aktiv psykisk misshandel och passiv psykisk misshandel. (Fahrman, 1993, s. 59).

Barn som växer upp i familjer där aktiv psykisk misshandel finns blir ofta omskötta men omskötseln kan vara viljelös och rutinmässig. Barnet får negativa känslor riktade mot sig, det blir förlöjligt och förödmjukat av sina föräldrar. Barnet får genom aktiv psykisk misshandel uppfattningen att det är odugligt, framtiden präglas av att det inte kan ta emot positiva kommentarer eller bekräftelse från andra människor. Misshandeln kan gå i arv, en förälder som själv blivit kränkt och nedvärderad kan överföra sina attityder och synsätt på sina egna barn. Om barnet visar något för sin förälder som föräldern själv inte fick positiv uppmärksamhet för, är det lätthänt att han/hon tar avstånd från detta naturliga beteende hos barnet. När barnet ser att föräldern inte reagerar eller visar avsmak till beteendet lär sig barnet att detta är något jag inte borde göra och att det är opassande att visa glädje över sig själv. (Fahrman, 1993, s. 60-61).

Passiv psykisk misshandel handlar om att barnen försummas på grund av föräldrarnas otillräcklighet. Grundläggande behov som finns hos alla barn är att bli sedd, älskad, ha tid med sina föräldrar och få växa upp i en miljö där samvaron är präglad av kärlek. I en familj där det finns passiv psykisk misshandel kan detta ta sig i uttryck på flera olika sätt. Ofta handlar det om bråk, konflikter eller stridigheter mellan föräldrarna. Eftersom föräldrarna ofta tänker på sin egen dåligt fungerande relation och har koncentrationen på att själva orka, blir barnens känslomässiga behov försummade och barnet skadas psykiskt. Passiv psykisk misshandel förekommer oftast i hem där vardagen är orolig, kanske på grund av missbruk, dåligt socialt nätverk eller arbetslöshet. Passiv psykisk misshandel förekommer ofta i samband med någon annan form av misshandel. Den polska psykologen Alice Miller (1923-2010) skriver om tre element som kopplas ihop med passiv psykisk misshandel: barnet blir förödmjukat, måste respektera och älska sina föräldrar, samt förbjuds att ge uttryck för känslor som vrede, sorg och smärta. Millers menar också att det svåraste för barnet är att inte få visa sin smärta, vrede och sorg och att detta är orsaken till psykiska störningar som kan uppkomma hos barn som blivit utsatta för passiv psykisk misshandel. (Fahrman, 1993, s. 61-63).

5.3 Barnets egna beteende

I de flesta fall sker placeringar på grund av våld, sexuella övergrepp, fysisk eller psykisk misshandel. I vissa fall kan barnets beteende eller sätt vara det som orsakar att familjen inte fungerar. I en sådan familj gör man först en utredning hos barnet, i vissa fall handlar det om ADHD, DAMP, en utvecklingsstörning eller ett svagt begåvat barn. Finner man en diagnos hos ett barn är målet att barnet fortsättningsvis ska kunna bo hemma. Med stöd och rådgivning, och ibland även medicinering försöker man få vardagen att fungera bättre. Vissa barn behöver helt bryta det tidigare mönstret för att få ordning på sin vardag. I vissa fall känner föräldrarna att de inte är kompetenta eller orkar ta hand om sitt krävande barn. I dessa fall kan barnet placeras i fosterhem/ungdomshem för en tid. Barn som anmäls till socialtjänsten har ofta beteenden som aggressivitet, svårtyglat humör eller är våldsbenägna. (Fridh & Norman, 2008, s. 124-135).

6 Vård utanför hemmet

Ett barn som omhändertas kan placeras i endera ett fosterhem, professionellt familjehem eller på en barnskyddsanstalt. En barnskyddsanstalt är ett barnhem, ungdomshem eller ett skolhem där professionella har ansvar för omvårdnaden av de placerade barnen eller ungdomarna. Barn som placeras på barnskyddsanstalter har ofta inte möjlighet att bo kvar i fosterfamiljer på grund av våldsamt beteende, drogproblem eller andra beroendeproblem. Verksamheten övervakas och anstalterna är små och hemlika. Ett professionellt familjehem är en form av vård utanför hemmet och ett mellanting till foster- och anstaltsvård, där två professionella har ansvar för omvårdnaden och uppfostran av barnen. Ett professionellt familjehem behöver tillstånd för att ha omvårdnad av placerade barn. En fosterfamilj ger familjevård åt det placerade barnet. Fosterföräldrarna, som också kallas familjevårdare, har hand om barnets uppfostran, välmående och omvårdnad. För att bli en fosterfamilj måste man utbildas och godkännas för uppgiften. (Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2016; Lastensuojelun Keskusliitto).

I barnskyddslagen står det att *”vid valet av plats för vård utom hemmet bör särskild uppmärksamhet ägnas åt grunderna för omhändertagandet och barnets behov, upprätthållandet av barnets syskonförhållanden och andra nära mänskliga relationer samt kontinuiteten i vården”*. Detta betyder att innan man placerar barnet utanför hemmet bör barnskyddspersonalen undersöka

ifall någon släkting eller nära anhörig har möjlighet att ha hand om barnet. (Lastesuojelun Keskusliitto; Barnskyddslag 2007/417 § 50).

6.1 Fostervård

Med fostervård avses ordnandet av omhändertagna barns vård och fostran utanför hemmet. Att öppna sitt hem för fosterbarn innebär att man är villig att dela med sig av sina resurser och sitt liv. Alla uppdrag för inte endast med sig glädje, utan även utmaningar och utveckling. Ordet ”fosterfamilj” betyder ursprungligen det hem där man fostras. Fosterhemmen ska kunna erbjuda fosterbarnet ett tryggt och lugnt ställe där barnet kan utvecklas. Fosterhemmets synpunkter, värderingar och normer kommer naturligt att påverka barnet genom att barnet växer upp och uppfostras i familjen. Fostervård skiljer sig från vanligt föräldraskap på det sättet att man inte är biologiskt bunden till barnet och att vården är delad. Fosterföräldrarna delar föräldraskapet med barnets biologiska föräldrar. Samarbete med socialen sker under tiden barnet är i fosterhemmet, målet är att barnet ska ha den högsta möjliga trygghet under tiden det är placerat. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 76, 81).

Enligt lagen om familjevård är kriterierna på ett fosterhem att förhållandena är goda och fungerande, såhär säger lagen i paragraf 5 §.

”Ett familjehem ska till sina sanitära och övriga förhållanden vara lämpligt för den vård som ges där. Vid prövning av om ett familjehem är lämpligt ska särskild vikt fästas vid de mänskliga relationerna i familjehemmet samt vid vilka möjligheter familjevårdaren har att i enlighet med vad som är bäst för den som placeras i familjevård beakta och tillgodose behoven hos denna person. Dessutom ska det utredas om de övriga medlemmarna i familjehemmet godtar den som placeras i familjevård och om personen kan få en jämbördig ställning i förhållande till de övriga medlemmarna i familjehemmet. Ett familjehem ska även i fråga om uppbyggnad, utrymmen och utrustningsnivå lämpa sig för familjevård.” (Familjevårdslag 2015/263 § 5).

6.2 Förberedande skolning

När man har bestämt sig för att bli fosterföräldrar och tagit kontakt med kommunen, eller annan instans, får man nödvändig information om fosterföräldraskapet. En socialarbetare besöker familjen som ska bli fosterfamilj för att kartlägga familjens livssituation samt kolla upp eventuella hinder för att bli fosterfamilj. Enligt familjevårdslagen (2015/263) ska blivande fosterföräldrar få den förberedande utbildning som behövs (§ 15). PRIDE-utbildning är förberedande skolning som ordnas för fosterföräldrar. Kursutbildarna är alltid en socialarbetare och en erfaren fosterförälder. PRIDE-programmet har sedan år 2012 varit obligatoriskt för att ett placerat barn skall ha möjligheten att komma till en väl förberedd fosterfamilj. Av särskilda orsaker kan fosterföräldrarna få PRIDE-utbildningen inom ett år efter placeringen. (Perhehoitoliitto (u.å.); Familjevårdslagen 2015/263 § 15).

PRIDE-utbildningen innehåller nio gruppträffar, hemuppgifter samt familjespecifika träffar. De blivande fosterföräldrarna får genom övningar leva sig in i situationer och känslor som fosterbarn och deras biologiska föräldrar kan uppleva. Syftet är att fosterföräldrarna ska få kunskap och färdighet att bemöta barnets individuella behov. Vid avslutande kurs görs en muntlig och skriftlig bedömning av fosterföräldrarnas färdigheter. Bedömningen gör fosterföräldrarna och socialarbetaren tillsammans och den görs för att besluta om föräldrarna kan godkännas till uppdraget. (Perhehoitoliitto (u.å.)).

PRIDE-utbildningens nio olika teman på gruppträffarna är:

1. Barnets rätt till familj – familjens rätt till utbildning
2. Barnets rätt till varaktighet och kontinuitet – familjens rätt till stöd
3. Barnets rätt till anknytning
4. Barnets möjligheter att klara av förluster
5. Betydelsen av barnets familjerelationer och att dessa stöds
6. Barnets rätt till omsorg, fostran och trygga gränser
7. Kunskap och erfarenheter av familjevård
8. Förberedelse inför förändring
9. Informationspaket om familjevården – viktigt att veta! (Perhehoitoliitto (u.å.)).

7 Fosterbarnet och den nya familjen

I detta kapitel går vi närmare in på fosterbarnet, fosterfamiljen och fostersyskonen. Fosterbarnets ankomst påverkar hela familjesituationen. Alla familjemedlemmar upplever olika sorters känslor. Fosterbarnet måste anpassa sig till en helt ny familj samtidigt som fosterföräldrarna och fostersyskonen ska ta in en ny medlem i familjen. Med ett till barn i familjen uppkommer nya utmaningar, bland annat har föräldrarna mindre tid för de biologiska barn som kan finnas i familjen.

7.1 Fosterbarnet

Hos varje omhändertaget barn finns samma behov som hos andra barn, men fosterbarn har även behov som uppkommer på grund av deras situation. Behov som alla barn har oavsett livssituation är: tillhörighet, identitet, trygghet, meningsfullhet och en känsla av att bli sedd. För barnen kan separationen från de biologiska föräldrarna lämna djupa sår. När ett barn omhändertas kan det ses av vuxna som en räddning. För barnet kan det däremot vara en ängslig och skrämmande situation, och även om den tidigare situationen varit otrygg är det den enda vardag barnet känner till. I familjer där det inte finns någon trygghet hos vuxna blir tillvaron för barnet omöjlig att förutsäga. Då ett barn flyttas till fosterhem uppkommer ofta komplikationer i barnets identitetsskapande. När fosterbarnet kommer till det nya hemmet skapar det nya förebilder och söker acceptans i den nya familjens sätt att bete sig. Tonfall och gester som de nya människorna har blir viktiga för barnet. (Fredriksson & Kakuli, 2011, s. 122-123, 126; Danielsson & Jansson, 2014, s. 80).

För små fosterbarn är det svårt att se varför de biologiska föräldrarna inte längre kan ta hand om dem. Barn som går igenom en separation med sina biologiska föräldrar kan känna samma sorg som ett barn som förlorat sin förälder genom dödsfall. Det är ovanligt att barn väljer bort sina föräldrar, oftast är det en ofrivillig separation från barnets sida. Det som är speciellt svårt för fosterbarn är anknytningen till de nya fosterföräldrarna. Barnen har redan från förut en anknytning med sina biologiska föräldrar vilket försvårar processen att knyta

an till nya vuxna. Fosterbarn har alltid rätt att veta sitt ursprung, även fast barnet hela livet bott i en annan familj eller blivit adopterat. (Fahrman, 1993, s. 87-90).

7.2 Fosterfamiljen

Människor som väljer att bli fosterföräldrar är oftast någon som insett att behovet av fosterföräldrar är stort, och känner en drivkraft att ta hand om ett barn i hopp om att barnet ska få det bättre. Fosterföräldrar ska kunna ansvara för barnets skydd och omvårdnad, stöda barnets utveckling med beaktande av utvecklingsförseningar, stöda barnets tidigare relationer, kunna knyta an till barnet och vara pålitliga vuxna samt kunna samarbeta kring barnets angelägenheter. Familjer som har egna barn och funderar på att ta emot fosterbarn behöver alltid beakta barnens åsikter i frågan. Även om beslutet om att ta emot ett barn är upp till föräldrarna i familjen så ska barnen få känna sig delaktiga i diskussioner, få säga sina åsikter, och fundera kring vad som kan vara positivt och negativt med förändringen. På så vis känner sig barnen delaktiga och förhoppningsvis mer öppna för att involvera ett nytt barn i familjen. Fosterföräldrar skall vara beredda på att livet som fosterföräldrar för med sig många problem att reda ut, bekymmer av olika slag men också en glädje över att komma barnet nära, få ta del av barnets liv och möjlighet till en livslång relation. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 76, 99; Perhehoitoliitto (u.å.)).

En familj som anmäler sig villiga att bli fosterföräldrar utreds alltid om de är lämpliga att ta emot fosterbarn. Sättet man utreder familjerna på varierar från kommun till kommun. Vanliga moment i utredningen är bakgrundskoll av brottsregistret, personliga intervjuer, familjeintervjuer och diskussioner om förhållande till egna föräldrar samt förhållandet till biologiska barn. I utredningen fokuserar man på utvecklingsområden och styrkor i familjen. När fosterföräldrarna blivit godkända förbinder de sig till att ge kommande fosterbarn en god vård och fostran. I somliga fall blir barnen placerade i så kallad släktplacering. Förut har släktplaceringar setts som problematiska, men nu beaktar man alltid om det finns släktingar som är kapabla och villiga att ta hand om barnet. (Höjer et al., 2012 s. 210-213; Danielsson & Jansson, 2014, s. 99; Perhehoitoliitto (u.å.)).

Hela familjen påverkas av att ett nytt barn kommer in i familjen. Det tar ofta en tid innan alla har hittat sina nya roller och innan man lärt känna varandra. Om fosterfamiljen har egna biologiska barn kan en del rivalitet och avundsjuka uppkomma, barnen kan känna sig osedda och orättvist behandlade. Som fosterföräldrar är det viktigt att man ger tid åt både det nykomna barnet och de egna barnen, om man är två vuxna i familjen ska man dela på ansvaret. Fosterfamiljer är inga arbetsplatser som ska fungera felfritt, utan en familj med fel och brister precis som alla andra familjer. Trots att inga familjer är perfekta krävs det att fosterfamiljer har en välfungerande vardag för att klara av uppdraget. Det är viktigt att relationerna i fosterfamiljen är trygga och stabila samt att fosterföräldrarna har hälsa och resurser till att ta hand om ett fosterbarn. (Klawatch; Danielsson & Jansson, 2014, s. 98; Perhehoitoliitto (u.å.)).

Att vara fosterförälder betyder inte att man bara har omsorg om fosterbarnet, man förbinder sig också till att ha regelbundna träffar med socialtjänsten, de biologiska föräldrarna, syskon och släktingar. Som fosterföräldrar måste man vara medveten om att barnets vistelse i familjen kan vara tillfällig och ibland kortvarig. Tanken är alltid att barnet ska kunna återförenas med sin biologiska familj. Ett fosterhemsplacerat barn har rätt att ha regelbunden kontakt med sina biologiska föräldrar och syskon under placerings tiden. För både fosterföräldrarna och de biologiska föräldrarna ska det vara klart att fosterföräldrarna fungerar som kompletterande föräldrar. Barnet känner av hur stämningen är mellan de olika familjerna. Upplever barnet en rådande konkurrens mellan familjerna försvårar det barnets anpassning till den nya familjen. Ett samarbete mellan familjerna som fungerar bra stöder barnets utveckling och identitetsskapande. (Höjer et al., 2012, s. 218; Danielsson & Jansson, 2014, s. 102-103).

7.3 Fostersyskon

När familjen bestämt sig för att ta emot ett fosterbarn kan oftast de egna barnen, speciellt om de är små, inte förstå vad det innebär. Även om barnen tidigare fått framföra sin åsikt och ser fram emot att få en ny familjemedlem, kan det vara svårt att ha en realistisk föreställning av hur det kommer bli när barnet flyttar in. Alla familjer är olika men i de flesta familjer där man tar emot fosterbarn kommer föräldrarna att lägga mycket tid på

fosterbarnet, vilket de andra barnen kommer att känna av. Syskonen blir tvungna att dela med sig av sina föräldrar och sin tid med fosterbarnet. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 106-110).

För syskonen kan det uppkomma många frågor och funderingar om varför fosterbarnet inte längre kan vara med sina biologiska föräldrar och om de också kan bli tvungna att flytta till en annan familj. Även liksom i andra syskonrelationer uppkommer det gräl och konflikter. Syskonen kämpar oftast med att vara den person som har rätt svar och vill vara det bästa barnet till föräldrarna. För fosterföräldrarna gäller det att vara lyhörda och lägga upp realistiska krav på både biologiska barn och fosterbarn. I hemmet skall man sträva till att kunna prata om orättvisor och det som känns besvärligt i syskonförhållandet. Biologiska syskonrelationer ses i vanliga fall som något av de längsta relationerna man kan ha i livet. Relationer mellan fostersyskon och fosterbarn kan ha en annan verklighet. Det beror ofta på hur länge barnet är placerat som avgör hur stark relationen mellan fostersyskon och fosterbarn blir. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 106-110).

8 Barns känslor och beteende vid separation

I detta kapitel lyfter vi fram olika försvarsmekanismer som barnet kan visa då det separeras från sin biologiska familj, samt hur man som fosterförälder ska bemöta dessa känslor och beteenden. Barn som upplevt traumatiska händelser använder sig av en eller flera försvarsmekanismer. Att ha kunskap om dessa är viktigt för att på bästa sätt kunna ta hand om barnet.

8.1 Försvarsmekanismer

Att ta hand om någon annans barn är ett stort ansvar. Fosterföräldrarna är de som ska svara på barnens behov och bemöta deras känslor. Barn reagerar alltid på en separation oberoende om den är kortvarig eller långvarig. Reaktionen på en separation är beroende på hur nära barnet varit de personer som det separeras från. Barn reagerar olika och varje barn

kommer att använda sig av någon försvarsmekanism. För vuxna är det viktigt att stödja barn som är ledsna och känner sorg över det som hänt, barnet behöver få prata om sina känslor. (Jewett Jarratt, 1996, s. 67).

För att vuxna bäst ska kunna hjälpa ett barn i sorg är det viktigt att känna till de olika försvarsmekanismerna. Försvarsmekanismer kan uppkomma i olika situationer och kommer inte i någon skild ordning. Den vanligaste försvarsmekanismen är förnekande. Förnekande är den mekanism som psyket först utvecklar, ofta tar den sig uttryck så att barnet medvetet eller omedvetet trycker undan det som hänt och skjuter ifrån sig oron. Barnet pauser och lindrar den tillfälliga sorgen i och med att barnet förnekar det som hänt. Förnekelse kan också ta sig i uttryck hos barnet genom ilska, panik och extrem bedrövelse. När barnet inte längre kan förneka det som hänt reagerar det ofta genom att vara lättirriterat eller genom att skrika. (Jewett Jarratt, 1996, s. 68-71).

Chock, avskärmning och förlamning är andra försvarsmekanismer som kan uppkomma i samband med en separation. När barnet gått igenom förnekelse fasen och insett att en separation verkligen har skett, drabbas många barn av en fysisk minskad kontroll över kroppen. Barnet kan ofta ses som klantigt i och med att det nu lättare snubblar, tappar saker eller spiller. Barnet kan också ha ett minskat intresse för dagliga aktiviteter samt vara tyst och tillbakadraget. Regression är en vanlig reaktion vid separation, förändring i fysisk koordination och kommunikation är inte ovanligt. Barn återgår ofta till gamla beteenden såsom sängvätning, att prata som en baby, suga på tummen, använda napp osv. Regression kan också ta sig i uttryck genom att barnet slår, biter eller tuggar på håret och kläderna. Under den här tiden behöver barnet mycket trygghet av de vuxna, samtidigt som man inte bör lätta på de gränser och regler man har. Andra fysiska reaktioner på separation kan komma i uttryck genom att barnet behöver mer sömn än vanligt. När barn skiljs från sina vårdnadshavare upplever de ofta separationsångest. Ångesten stärks om barnet är med om många förändringar på en kort tid. För att hjälpa barn med separationsångest är det viktigt att om och om igen berätta vad som kommer att hända under dagen, vara pålitlig och ringa till barnet om man blir försenad eller om någon annan ska hämta barnet från exempelvis daghemmet. (Jewett Jarrat, 1996, s. 71-84).

Barn som upplevt något traumatiskt börjar ofta förbereda sig för att möta fara. Barnet kan börja se vardagliga situationer som farliga även om situationen förut har fungerat problemfritt. Barnen har ofta svårt med förändringar, de kan bli rädda och ängsliga för miljöförändringar, starka ljus, nya föremål och nya människor. Ibland kan barnet även reagera med att få huvudvärk, svimma, få magont, muskelspänningar eller andra kroppsliga reaktioner. Om barnet är med om situationer som påminner om den traumatiska händelsen kan barnet utveckla en rädsla och reagera med stark ångest. Ibland kan det vara särskilda minnen som väcks till liv av till exempel rökluft, ljud av skott eller något föremål som liknar ett tidigare känt föremål. I krissituationer reagerar kroppen med att sinnen har full kontroll och man blir tillgänglig för alla intryck. Bristande koncentration är något som vuxna ofta lägger märke till hos barn i skolåldern. Ofta kan det ta upp till ett eller två år innan barnet har kommit tillbaka till den normala arbetsprestationen som den var innan separationen skedde. (Dyregrov & Raundalen, 1995, s. 16-17, 25-26).

8.2 Intensiv sorg

När en separation ägt rum finns det många känslor hos barnet. Varje känsla hjälper barnet att repa sig och förbereda sig på det nya sättet att leva. Detta kan bli en lång process som ofta är oregelbunden och kan vara i flera år. För de mindre barnen är processen oftast kortare än hos de barn som börjar komma upp i tonåren. Vilken ålder barnen än är i, är det viktigt att det finns närvarande och trygga vuxna som visar stöd, empati och omsorg om dem. Små barn som tas ifrån sina biologiska föräldrar går ofta igenom en sökande fas, de ropar på sina föräldrar och söker efter dem. Sökande fasen upphör då barnet börjar känna trygghet hos andra vuxna, inser och accepterar den nya situationen. Äldre barn som insett att de förut levt i en icke fungerande familj kan ha en känsla av lättnad över att inte leva i ständig ovisshet. Barnet kan också ha en känsla av att det är deras fel att det blev som det blev. Många barns önskan kan vara att problemen ska lösa sig så att de kan återvända till sin biologiska familj. Enligt psykoanalytikern Bowlby (1907-1990) hör överaktivitet, skuld-känslor och aggressivitet till det normala när barnet genomgått en förlust av något slag. Ilska kan uppkomma då barnet ser andra familjer ha roligt och det själv blir påmint om sin egen familjesituation. Andra känslor som kan uppkomma är förvirring, nedstämdhet, förtvivlan och längtan till de biologiska föräldrarna. Känslor som trycks undan kan komma tillbaka efter flera månader, ibland flera år. (Jewett Jarratt, 1996, s. 84-

86, 95-98; Danielsson & Jansson, 2014, s. 65-66).

8.3 Bemöta barnets känslor

För vårdnadshavare och andra vuxna som kommer i kontakt med barnet är det viktigt att tänka på att inte tona ner barnets reaktioner, utan låta barnets känslor ta den tid de behöver. Barn måste få uttrycka sin vrede över att ha blivit lämnat eller sviket av sina föräldrar. Vuxna behöver lägga märke till barnets känslor. Det är inte alltid orden som når fram till barnet; en kram, en famn eller en nära vuxen kan betyda mycket. Även när den akuta fasen är över är de vuxnas hoppfullhet och tillit viktig för hur barnet tar sig vidare. Vårdnadshavarna ska hjälpa barnet att hitta mening i den nya vardagen, stabilitet och rutiner är speciellt viktiga de första månaderna. För många barn är rädsla för flera separationer något som kan stanna länge inom dem. Ett fosterbarn ska få veta varför det har blivit omhändertaget, man ska aldrig ljuga åt dem eftersom det kan skapa allvarliga problem. Barn hör ofta mer än vuxna tror, och kan på så sätt höra varför det behövde omplaceras. Om barnet då fått en annan version av händelsen förklarat för sig kan det helt förlora sin tilltro till vuxna. Vissa orsaker eller händelser som orsakat att barn behöver omhändertas kan kännas som omöjliga att prata om med barnet, men man bör komma ihåg att barnet redan upplevt allt detta. Det är viktigt att förklara för barnet orsaker till omhändertagandet på ett enkelt sätt så att barnet kan förstå. (Fahrman, 1993, s. 87-89).

Fosterföräldrar till barn som separerats från sina biologiska föräldrar kan överväga att söka hjälp för barnen, eftersom barnen ofta riktar negativa känslor och beteenden mot dem. Många känner att de inte har kapacitet och förmåga att stödja barnet rätt. Som vårdnadshavare har man rätt att söka hjälp till barnet, speciellt om barnet börjar visa vissa signaler. Signaler på att professionell hjälp kan behövas är att: ett barn får försämrade relationer med sina syskon/vårdnadshavare/kompisar, barnet ständigt hostar och harklar sig även om det inte har någon förkylning, tidigare aktiviteter och umgänge inte lockar. Beteenden som att barnet slickar, suger på handen eller läpparna, biter på naglarna eller kläderna, har ökad masturbation, kissar på sig, vägrar prata om människor som det hade kontakt med innan separationen eller är aggressiv mot andra människor är också signaler som behöver tas på allvar. (Fahrman, 1993, s. 84-96, 101-108).

För barn som inte pratar om känslor finns olika hjälpmedel för att barnet ska få uttrycka sina tankar och känslor. Man ska aldrig pressa ett barn till att prata om det inte själv vill. Några andra sätt att bearbeta känslor kan vara till exempel teckning, lek, historier, bönestunder eller att skriva sagor. Med de allra minsta barnen är det viktigt att prata om känslorna så att man kan bilda sig en uppfattning om hur det lilla barnet uppfattar separationen. Vårdnadshavarna och andra vuxna som är i nära kontakt med barnet behöver arbeta för att förstå barnets tolkningar och bilder. Ibland kan verkligheten vara helt annorlunda än den verklighetsuppfattning som barnet har. (Dyregrov, 2010, s. 104-107).

9 Bemötande och integrering

Ett fosterbarn behöver samma vård och ansvar som ett biologiskt barn. Fosterföräldrar är skyldiga att ansvara för fosterbarnets skolgång, sjukvård och kontakt med de biologiska föräldrarna. Relationen med de biologiska föräldrarna är ofta en utmaning. Fosterföräldrar bör vara medvetna om att de ibland måste göra uppoffringar i det egna livet för att fosterbarnet ska få bästa möjliga omskötsel. Dessa uppoffringar kan innebära att vara hemma från jobbet, hoppa över fritidsaktiviteter, bortprioritera möten och andra inplanerade saker för att finnas tillhands för fosterbarnet. (Pipping, 2011, s. 114-116).

För placerade fosterbarn kan det vara problematiskt att anpassa sig efter fosterfamiljens dagliga rutiner och vanor. För att barn skall kunna vara trygga i sina tankar och känslor behöver barnet en lugn och trygg miljö omkring sig. I hemmet behövs tydliga rutiner och strukturer så att barnet kan känna sig skyddat. Många fosterbarn har levt i röriga och oförutsägbara förhållanden och det kan ta en tid för dem att vänja sig med den nya vardagen. Vårdnadshavarna skall ha fasta rutiner när det gäller måltider och sovtider. När de vuxna upprätthåller struktur i vardagen skapas sammanhang och lugn och ro i barnets liv. På så sätt visas barnet att fastän en del av deras liv tidigare bestått av kaos så finns det en stabil vardag. Beroende på i vilken ålder fosterbarnet är kan fosterföräldrarna höra sig för och fundera tillsammans med barnet om hur han/hon vill ha det i sin vardag. I samtalet kan man diskutera kring vad som fungerat förut, vad som känns tryggt för barnet och vad som känns otryggt. Vanor och rutiner skapar trygghet, för att involvera barnet i familjens rutiner kan barnet få vara delaktigt i till exempel matlagning och städning. Är fosterbarnet

en tonåring/ungdom bör fosterföräldrarna visa att de bryr sig om fosterbarnets sociala umgängeskrets, välkomna kompisar till hemmet och försöka skapa en bra kontakt till vännerna. (Schött, 2014, s. 77-80; Dyregrov, 2010, s. 104-107).

Många fosterbarn har inte fått en tillräckligt bra uppfostran. Det förekommer ofta brister i hur de uppför sig och umgås med andra. Därför är det extra viktigt att fosterföräldrar är tydliga med och förklarar vad som anses vara moraliskt och etiskt rätt i relationer till andra. En fosterförälder skall fungera som en förebild och visa var de står både med ord och handling. Om en vuxen säger en sak men själv gör en annan blir barnet förvirrat och förlorar sin tillit till den vuxne. Det är extra viktigt att tydligt tala om vad som förväntas av ett barn om han/hon växt upp i en dysfunktionell familj. Fosterföräldern ska ömt och vänligt tala om för barnet vad han/hon gör bra och vad som behöver förbättras. Det är viktigt att berömma det som fungerar och inte enbart påpeka det som inte fungerar. Fosterbarn bör få en klar struktur i tillvaron, trygghet skapas då barnets tillvaro är förutsägbar och pålitlig. Ett sätt att skapa struktur i vardagen är att använda sig av en kalender där familjen skriver ner de saker som är aktuella för veckan. Tack vare kalendern kan fosterbarnet enkelt följa med och komma ihåg saker i vardagen. (Schött, 2014, s. 83-85).

Att komma till en ny familj kan innebära kraftiga reaktioner för fosterbarnet eftersom han/hon skiljs från sin familj. Många barn lever i tron och hoppet om att en dag återförenas. Vid förberedelsen av ett barns förflyttning till en ny familj måste barnet få veta om vad som kommer hända och diskutera detta med en vuxen. Det kan vara bra att prata om hur barnet vill förhålla sig till den nya familjen, till exempel vad han/hon vill kalla sina fosterföräldrar och fostersyskon, hur de vill presenteras och hur man förklarar för utomstående varför man har olika efternamn. Vid presentationen av en ny fosterfamilj kan man använda sig av ett fotoalbum med bilder och kort information om hemmet och familjemedlemmarna så att barnet kan få en uppfattning om fosterfamiljen. Efter det kan barnet börja besöka familjen och ju närmare flytten desto tätare sker besöken. (Jewett Jarrat, 1996, s. 53-56).

9.1 Måltiderna

Att äta måltider tillsammans uppfyller en viktig social funktion och för föräldrarna är det en ypperlig möjlighet att få reda på hur barnen mår. Familjer har olika regler och rutiner vid måltiderna, och det är just då som många föräldrar lär sina barn vett och etikett. Föräldrarna måste tänka på att för mycket tillrättavisningar och anmärkningar kan förstöra stämningen och möjligheten till givande samtal mellan familjemedlemmarna. Ifall stämningen runt matbordet inte är allt för strikt utan mera lugn och avslappnad, vågar barnen öppna upp och dela med sig av sina åsikter, vilket gör att familjen kommer närmare varandra. Matbordet skall vara en trygg plats där familjesamhörigheten utvecklas och där man känner stöd och gemenskap av varandra. För fosterhemsplacerade barn kan stämningen vid matbordet vara betydelsefull. I fosterhem bör man tänka på var man förvarar alkoholen. Att ha alkohol synligt för fosterbarn kan väcka otäcka minnen och göra barnet otryggt ifall barnet kommer från en familj med missbruk. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 99-101).

9.2 Uppfostran

När det gäller barnuppfostran kan de flesta föräldrar vara överens om att de försöker fostra sina barn så gott det går, och på det sätt de tror är rätt för sina barn. I uppfostring finns inga enkla knep som skulle fungera på alla barn, utan varje förälder känner sina barn bäst och utgår från vad som fungerar i deras hem. Det man kan konstatera med fosterbarn är att deras uppfostran varit bristfällig och de har ofta problem med hur man ska uppföra sig i olika situationer. För fosterföräldrar är det viktigt att fastställa vilka värderingar man vill följa och utgå ifrån. Fosterföräldrarna ska alltid beakta barnets ålder och veta vad man kan förvänta sig av barn i den åldern samt vilka krav och regler man kan sätta för barnet. Fosterhemsplacerade barn har med sig sina tidigare erfarenheter om hur regler, bestraffningar och belöningar fungerat i det tidigare hemmet, och fosterföräldrarna behöver vara tålmodiga under den första tiden eftersom det tar en tid innan barnet lär sig att här förekommer andra regler och tillvägagångssätt. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 111, 122; Eresund & Wrangsjö, 2008, s. 53-54).

Det finns flera olika uppfostringsmetoder vilka vi inte kommer att gå in på, men det viktiga i uppfostran är att vara lyhörd. Föräldrarna ska vara lyhörda för barnets känslor, är barnet

glad, arg, ledsen, förvirrad, nedstämd osv. När föräldrarna känner igen barnets känslor ges det möjlighet att ha förståelse för barnet. Om fosterbarnet är ett yngre barn kan fosterföräldrarna hjälpa barnet med att sätta ord på sina känslor, tillexempel säga: ”jag ser att du är ledsen” istället för att säga: ”ryck upp dig nu”. Barn som får möjlighet att själva sätta ord på sina känslor lär sig ofta att utveckla empati gentemot andra människor. Som förälder ska man också tänka på att använda ett accepterat språk. Föräldrarna bör lära sig att prata med sina barn på ett sätt som inte sårar dem, att möta dem med respekt och förståelse även i talet. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 111, 119-122; Eresund & Wrangsjö, 2008, s. 53-54).

9.3 Samtal

Varje barn är olika när det kommer till att prata, vissa är mera tystlåtna medan andra nästan inte kan sluta att prata. Samtal är ett aktuellt ämne när man tar emot fosterbarn. De har ofta erfarenheter de bär på som de vill prata om, men barn är också väldigt försiktiga med att prata förrän de känner att de kan lita på personen. Barnen tolkar den andra när det gäller hur mycket personen orkar med, de vill vara säkra på att personen kan ta emot deras samtal rätt och att personen klarar av deras bekymmer och oro som plågar dem. När man samtalar med barn bör man vara uppmärksam på att barn ibland inte har ord för det de vill säga, endera är ämnet för svårt att prata om eller så är de helt enkelt för små att de inte har lärt sig orden. Vid samtalet ska man visa att man är intresserad av vad barnet har att säga, det är grunden till att få en meningsfull kommunikation. För barnen är det väldigt viktigt att få prata, det är ett sätt att hantera känslor. Barns samtal är oftast inte så långa och kan ofta uppkomma på platser man själv inte skulle ha valt att prata om det ämnet, men som vuxen ska man vara snabb att haka på vid de tillfällen då barnet visar att det vill prata. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 126, 138, 143).

Det finns samtalsämnen som känns svåra för både barnet och fosterföräldrarna att ta upp. Ämnen som separation, depression, döden och föräldrar som är i fängelse är ämnen som hör dit. Med hjälp av böcker kan man ge barnet en chans att bearbeta sina känslor. Barnet förstår inte alltid och behöver inte heller förstå fullt ut vad det varit med om. Det som barnet däremot behöver förstå är att det inte var på grund av barnet som det hände. Med

hjälp av läsning ger man barnet ett större vokabulär. Barnet kan också genom böckerna få hjälp att förstå det som har hänt och att skulden inte ligger på barnet. Att läsa högt för barnet ger dem möjlighet till, inte bara ett större ordförråd, utan även att utveckla sina tankar, fantasier och sitt språk. Lässtunden kan även bidra med annat, såsom fysisk närhet och upphov till samtal trots att man kanske inte känner barnet så bra. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 145-146, 148).

9.4 Aktiviteter

Det finns många olika slags aktiviteter för barn och det är ett faktum att barn tycker om olika saker. Som förälder ska man vara lyhörd för vad barnet verkar uppskatta att göra, samt introducera dem till nya aktiviteter för att bredda deras möjligheter. Utbudet av aktiviteter behöver inte alltid vara lika dyrt som ridning, karate, fotboll eller andra schemalagda aktiviteter, utan man kan tillsammans i familjen hitta aktiviteter som både är förmånliga och roliga. Äldre barn kräver oftast lite mera stimulering än de yngre barnen. Barn bearbetar händelser på olika sätt, men genom att leda dem i aktiviteter kan man ge barn en möjlighet att hitta något som de tycker om, vilket kan fungera som en slags bearbetningsmetod. (Häkka & Koukkanen & Virolainen, 2013, s. 252).

De flesta barn tycker om aktiviteter som bygger på att använda sig av fantasi och kreativitet. Föräldrar kan hjälpa barnet att få fram redskap för att uttrycka sig. För småbarn är olika former av konst ett sätt att berätta något utan att behöva ord. Kreativitet och konst är ett sätt för barn att formulera känslor och händelser, vilket öppnar upp och hjälper till att bygga en egen identitet. Föräldrar ska visa engagemang och känslighet för barnets konst, barnet kan då ofta få en upplevelse av samhörighet. Som förälder är det viktigt att tänka på att inte sätta press på slutresultatet, utan uppmuntra och vara medveten om att det är barnets upplevelser och erfarenheter som ofta tar sig uttryck i konsten. Föräldrar kan skapa en social samvaro och kontakt med barnet genom konsten. För barn har skapande en stor betydelse, de övar sig att uttrycka sina känslor, erfarenheter och upplevelser. Barnet lär känna sig själv, sin omgivning och lär sig uppskatta sina egna arbeten. (Häkka et al., 2013, s. 252-255).

Musik är en annan aktivitet som man som förälder kan skapa utan desto mera redskap. Som förälder kan man använda sig av sin kreativitet, använda olika köksredskap som trummor, sjunga med barnet, lyssna till sånger och använda enkla redskap för att barnet ska få utveckla sin musikaliska sida. Med ordet musikfostran vill man introducera barnet till att väcka ett intresse till musikaliska färdigheter. Utveckling inom musik kräver att barnet är intresserat och vill lära sig. Positiva saker barnet får ut av musik är alla delar av utvecklingen, en trygghetskänsla, en källa som bidrar till glädje, rörelse och tröst. (Häkki et al., 2013, s. 267-268).

10 Anknytning

Anknytningsteorin utvecklades av John Bowlby på 60-talet och beskriver hur barn inte kan överleva på egen hand, utan skapar ett beteendesystem för att få omsorg av vuxna. Att barnet klänger sig fast, håller ögonkontakt, gråter eller ler är exempel på beteenden som hör till anknytningen. Det centrala i anknytningsteorin är att vi människor är sociala och behöver varandra för att klara oss. Anknytning är något som sker av sig själv hos barn men ser olika ut beroende på hur samspelet mellan barnet och den vuxne utvecklas. Enligt Bowlby borde det hos en vuxen människa automatiskt väckas en vilja att ta hand om ett barn som är hjälplöst. Ett barn skapar inre arbetsmodeller som är en spegling av vad barnet upplever i anknytningen till föräldrarna. Dessa arbetsmodeller är som en mall för hur man fungerar tillsammans med andra människor och de påverkar hur relationer i barnets fortsatta liv utvecklas. En inre arbetsmodell kan byggas upp genom händelser som upprepas gång på gång vilket gör att barnet kan förutsäga vad som händer ifall barnet gör si eller så. De inre arbetsmodeller som har att göra med sociala relationer är de viktigaste, och för att de ska fungera effektivt måste de stämma överens med verkligheten. (Karlsson, 2008, s. 65-67).

Bowlby menar att föräldrar skall vara en trygg bas och hamn för barnet. Ett nyfött barn måste vara i närheten av föräldern för att få närhet och omsorg, men då barnet utvecklas väcks en nyfikenhet att utforska världen och då behöver barnet distans från föräldern. Då bör föräldern fungera som en trygg hamn för barnet att återvända till då det blir rädd. Barnet växlar mellan att utforska det som är spännande och obekant samtidigt som det

undviker det som verkar farligt. Barnet måste skapa bästa möjliga balans mellan att söka trygghet och att utforska omgivningen. Utefter hur barnets vårdnadshavare hanterar att vara en bas och en hamn utvecklar barnet sitt anknytningsmönster till dem. Anknytningsmönstret byggs upp under barnets första levnadsår och påverkar barnets förväntningar på relationer till andra. Anknytningssystemet sätts på då barnets trygghet minskar på grund av yttre hot, vilket forskare kommit fram till genom att studera hur barn som är 12-18 månader gamla bär sig åt då deras föräldrar lämnar dem ensamma i en främmande miljö och då föräldern sedan kommer tillbaka. Utifrån detta har forskare kommit fram till olika mönster i barns anknytning till vårdnadshavarna: trygg anknytning, otrygg men organiserad anknytning samt desorganiserad anknytning. (Karlsson, 2008, s. 67-68; Broberg & Granqvist & Ivarsson & Risholm Mothander, 2006, s.164-165; Danielsson & Jansson, 2014, s. 69).

10.1 Trygg anknytning

En trygg anknytning visar sig genom att barnet kan leka och utforska omgivningen, men då fara hotar och det känner sig otryggt söker det närhet och trygghet hos föräldern. Föräldrarna är omsorgsfulla och lyhörda vilket gör att barnet vet att de alltid finns där som en trygg hamn och beskyddar barnet ifall det behövs. (Karlsson, 2008, s. 68; Broberg, et. al., 2006, s. 189).

10.2 Otrygg men organiserad anknytning

En otrygg men organiserad anknytning innebär att föräldrarna inte är så förutsägbara och lyhörda som vid en trygg anknytning. Eftersom barnet inte kan räkna med att föräldrarna finns till hands då barnet behöver dem skapas en otrygghet som inverkar negativt på barnets nyfikenhet. En otrygg men organiserad anknytning kan vara antingen undvikande eller ambivalent. En undvikande anknytning visar sig genom att barnet inte uttrycker något behov av att ha föräldern som en trygg bas, utan istället undviker kontakt. Barnet har märkt att föräldrarna inte tycker om att barnet är känslomässigt krävande. För att få närhet lär sig

barnet att möjligheten till det är större ifall det inte uttrycker något behov av tröst och omvårdnad. Barnet kan undvika ögonkontakt då det är ängsligt, eftersom det är rädd att föräldern skall se barnets ängslan och då avvisa barnet, vilket skulle göra barnet ännu mera ängsligt. En ambivalent anknytning däremot, förekommer då samspelet mellan förälder och barn är mera oberäkneligt. Föräldern är inte alltid tillgänglig för barnet och hans/hennes behov vilket gör att barnet har problem med att avläsa föräldern. Då samspelet mellan förälder och barn sker på den vuxnes villkor finns det risk för att barnet blir passivt och förlorar tilltron till den egna förmågan att kunna påverka sin omgivning. Barnet kan även få sämre självkänsla och börja tvivla på sitt egenvärde. Detta resulterar i att barnet endera drar sig undan eller klamrar sig fast i föräldern och oroligt iakttar varje steg föräldern tar, vilket är ett försök att få den närhet som barnet behöver och för att bli beskyddat då fara hotar. (Karlsson, 2008, s. 68-69; Broberg, et. al., 2006, s. 189-191).

10.3 Desorganiserad anknytning

I en desorganiserad anknytning är samspelet mellan barn och förälder ofta baserat på rädsla. Ett barn har behov av omsorg och tröst, och det skapas en konflikt då den som kan ge det är samma person som väcker rädslan. Då behovet av beskydd ökar blir också rädslan större vilket skapar ett kaos barnet inte kan handskas med. Anknytningssystemet både driver barnet i föräldrarnas famn samtidigt som det ökar barnets rädsla ju närmare föräldern barnet kommer. En desorganiserad anknytning resulterar i att barnet endera fogar sig helt till andras behov eller att barnet måste ge upp bilden av en beskyddande förälder, vilket senare leder till att barnet börjar uppfatta människor som opålitliga. Då barn ska lära känna och upptäcka sin omgivning ser de på hur vuxna reagerar och beter sig. En del föräldrar kan få ångest eller obehag av barnets skrik och gråt. Ifall föräldern inte kan hantera de signaler som barnet sänder ut, utan reagerar med rädsla och kanske till och med aggressivitet, känner barnet sig hotat istället för skyddat. Hos ett barn som inte får uppleva trygghet under de första levnadsåren stannar utvecklingen av förmågan att hantera och reglera känslotillstånd. (Karlsson, 2008, s. 69-71; Broberg, et. al., 2006, s. 192-194).

10.4 Anknytningen till fosterföräldrarna

Ett barn behöver vuxna personer som har ett engagerat förhållande till dem. Ifall barnet inte får tillräckligt med trygghet från sina föräldrar måste barnet separeras från föräldrarna trots att barnet byggt upp en anknytning till dem. Barnet behöver få tid för att skapa ett nytt samspelsmönster som kan ersätta det som barnet haft tidigare. Ifall man som fosterförälder är för ivrig och intensiv i att ta kontakt kan barnet motsätta sig och samspelet kan då börja präglas av konflikter. Fosterföräldrarna behöver få stöd och hjälp med att ha en realistisk inställning till de tidigare relationer som fosterbarnet haft och så att de inte försöker konkurrera med dem. (Hafstad & Øvreeide, 2001, s. 32, 43, 49).

Ju tidigare hjälpinsatser sätts in desto större chans är det att fosterbarnet får möjlighet till en god utveckling. Det går inte att läsa sig till kunskapen om hur man skapar en bra anknytning till ett fosterbarn, utan det handlar om hur fosterföräldrarna agerar i olika situationer, samt hur bra de kan förstå fosterbarnet. Då man tagit emot ett fosterbarn kan den första tiden vara fylld av gråt och sömnlösa nätter. Ifall det bildas en anknytningsrelation mellan fosterbarnet och fosterföräldrarna är det viktigt att fosterföräldrarna förstår hur betydelsefull relationen är för fosterbarnet och dess utveckling. Att byta familj är väldigt omtumlande och fosterbarnet kan tycka att livet i fosterfamiljen är som en helt annan värld. Det kan vara viktigt med kramdjur, fotografier och andra saker som hjälper fosterbarnet att minnas det tidigare hemmet. Ett barn som tvingats till ett uppbrott får det svårare med sin identitet då barnets bakgrund kan bli osammanhängande. I och med flytten till en fosterfamilj bryts relationer upp och barnet kan efter en tid känna igen sig mer i fosterföräldrarna än i de biologiska föräldrarna i fråga om attityder och värderingar. Ifall fosterbarnet har tidigare betydelsefulla anknytningsrelationer måste de bevaras, då de är en del av identitetsbakgrunden. Detta betyder dock inte att det nödvändigtvis måste upprätthållas en fysisk kontakt, utan snarare att de inte får glömmas bort eller tabubeläggas. (Danielsson & Jansson, 2014, s. 70-72; Hafstad & Øvreeide, 2001, s. 46-47).

Enligt Hafstad & Øvreeide borde handledning vara obligatorisk vad gäller uppbyggandet av relationen mellan fosterförälder och fosterbarn. Denna handledning skulle innefatta att fosterföräldern skulle få stöd och hjälp att ta hänsyn till behoven som uppkommer då

fosterbarnet tar med sig sin kommunikationsorganisering från tidigare relationer. Ofta kan fosterföräldrar vara engagerade till en början, men efter en tid förlora sitt engagemang då det är svårare att ta hand om fosterbarnet än man tänkt sig. (Hafstad & Øvreeide, 2001, s. 48).

11 Undersökningens genomförande

I det här kapitlet redogör vi för hur den praktiska delen av lärdomsprovet har utförts. Vi förklarar varför vi ansåg att kvalitativ metod lämpade sig bäst för vårt lärdomsprov, hur vi valde respondenter, hur datainsamlingen gick till, hur sekretessen beaktades samt hur vi analyserat resultatet.

11.1 Val av metod

För att samla in data valde vi att använda oss av en kvalitativ metod. Vi kände att det var en ypperlig möjlighet att få en inblick i fosterfamiljens vardag. Eftersom vi ville få en helhetsbild av vårt ämne kände vi att intervjuer var det rätta valet. Enligt Kvale och Brinkmann (2014, s. 41) påminner kvalitativ forskningsintervju om ett vardagligt samtal. En fördel med intervjuer var att vi under intervjuerna kunde ställa flera frågor än planerat, samt be respondenterna utveckla sina svar då det uppkom saker som lät intressanta eller som vi ville veta mera om. Ifall vi gjort en enkätundersökning skulle vi inte ha fått samma personliga kontakt med våra respondenter. Vi ville intervjua fosterföräldrar och räknade med att ungefär fyra till fem respondenter var tillräckligt för att få in den information vi behövde.

Vi tror att mottagandet av ett fosterbarn är väldigt känslösamt och anser därför att intervjuer är den bästa metoden att använda för att kunna ta del av respondenternas olika erfarenheter. På det sättet får vi en inblick i vad fosterföräldrar och även fosterbarnet går igenom.

Av en kvalitativ metod får man mera djupgående information och en förståelse för bakomliggande faktorer, upplevelser och känslor hos respondenterna. En kvalitativ metod gav oss mycket information trots att vi hade få respondenter. Tack vare en kvalitativ metod fick vi ett slags jag-du-förhållande med respondenten. Närbkontakten gav öppning för en bättre uppfattning om respondenternas livssituation, vilket är något vi ville. (Holme & Solvang, 1997, s. 78-79).

11.2 Val av respondenter

Syftet med detta lärdomsprov är att undersöka bemötande och integrering av fosterbarn, samt anknytningen till fosterfamiljen. Därför valde vi att intervjua fosterföräldrar. Först hade vi tänkt välja respondenter från vår bekantskapskrets, men vi insåg att vi känner oss mera bekväma med att intervjua personer vi inte känner från tidigare, samtidigt som vi anser att det ökar sekretessen. Vi intervjuade fosterföräldrar som tagit emot minst ett fosterbarn. Vi valde att intervjua fosterföräldrar vars fosterbarn var under tio år när de placerades i fosterfamilj. På så vis har vi troligen större möjlighet att se samband mellan fosterfamiljerna och deras erfarenheter.

För att få tag på respondenter skickade vi ut ett mail till alla studeranden vid Novia. Inom en vecka hade vi fått tips om fem respondenter vilket vi tyckte var ett rimligt antal med tanke på vårt syfte. Vi kontaktade respondenterna via mail eller telefon och bestämde en tid för intervjun. Våra respondenter bestod av ett föräldrapar och tre enskilda personer, vilket betyder att även om vi har fem respondenter har vi enbart fyra intervjuer att analysera.

11.4 Sekretess

Före intervjuerna förklarade vi för respondenterna vikten av sekretess, att de är helt anonyma samt vad vi skulle använda intervjuerna till. Vi spelade in alla intervjuer på våra

telefoner med lov av respondenterna. Respondenterna fick själva välja hur privata dom ville vara. Alla intervjuer transkriberades för att underlätta för oss då vi analyserade dem. Dokumenten och ljudklippen från intervjuerna förstördes efter avslutad forskningsprocess. Vi tar även i beaktan sekretessen genom att inte lämna ut uppgifter om respondenterna, varken namn, boendekommun, kön, ålder eller annan information som kan vara igenkännande.

11.5 Analysmetod

Vi valde att analysera intervjuerna med hjälp av meningskoncentrering som analysmetod. Meningskoncentrering bygger på att man plockar det mest relevanta ur svaren för att sammanföra dem till en helhet. Ur långa svar söker man huvudinnebörden som omformuleras till kortare meningar. Meningskoncentrering passar oss eftersom respondenterna ibland gav väldigt långa svar där allt inte var relevant till frågan vi ställde. (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 246).

12 Resultatredovisning

I detta kapitel tolkar vi de svar vi fått av respondenterna genom att jämföra dem med varandra och med vår teoridel. Vi valde att göra en sammanfattning av svaren i olika temaområden. Vi valde endast de teman som var mest relevanta för vårt syfte. Vi kommer att använda några citat från intervjuerna för att få fram känslor, erfarenheter och upplevelser på ett tydligare sätt.

12.1 Tankar, känslor och förväntningar inför att ta emot ett fosterbarn

Alla respondenter nämnde att de upplevde mycket känslor inför att ta emot ett fosterbarn. Flera av respondenterna hade vetat sedan de var unga att de någon gång i livet ville ta emot

fosterbarn, ändå berättade flera av dem om hur svårt det var att besluta sig för att ta emot ett barn. Det var mycket att tänka på och överväga för- och nackdelar. En av våra respondenter valde att ta emot ett fosterbarn först då han/hon hade en stabil och välfungerande vardag. Att ta emot ett fosterbarn är inte bara för en kort tid utan oftast för en längre period. En respondent sa att man vet att hela ens liv kommer att förändras och det är bara att försöka hänga med.

Alla av respondenterna hade från början önskningar om i vilken ålder fosterbarnet skulle vara vid omplaceringen. En av respondenterna ville ha fosterbarn i tonårsåldern, men av olika orsaker var fosterbarnet som omplacerades under 10 år. En respondent sa att ifall han/hon valt att ta emot ett fosterbarn för sin egen del skulle fosterbarnet fått vara så litet som möjligt, men då respondenten redan hade biologiska barn och endast kände en vilja att hjälpa någon annan spelade inte åldern någon roll. En annan respondent hade önskningar om att ta emot högst två fosterbarn men fick förfrågan om att ta emot fler fosterbarn än två och kom fram till att de hade kapacitet att ta emot fler än två.

En respondent nämnde vikten av att känna något för fosterbarnet innan man beslutar sig för att ta emot det. I en av intervjuerna sa respondenten att man måste låta känslorna ta tid och inte ta emot fosterbarnet om man känner minsta lilla tvekan. För respondenten var det viktigt att känna något för det barn som skulle bli en del av familjen. Gnistan måste finnas där, man skall kunna skoja och skratta med fosterbarnet ansåg respondenten.

En av våra respondenter väntade i flera år på att ta emot ett fosterbarn. Respondenten blev erbjuden att ta emot ett barn tidigare men tackade nej på grund av personliga orsaker. Då respondenten väl bestämde sig för att ta emot ett fosterbarn kändes det som rätt tidpunkt. Respondenten beskrev det såhär: *"det är lite som en graviditet, men ett lite annorlunda föräldraskap."*

12.2 Förberedande skolning inför uppgiften

Enligt familjevårdslagen (2015/263) ska blivande fosterföräldrar få den förberedande utbildning som behövs (§ 15). Två av våra respondenter fick ingen PRIDE-skolning inför uppgiften. Den ena respondenten valde själv att inte gå kursen på grund av att den inte gick på svenska. En annan respondent valde att hoppa av utbildningen på grund av det långa avståndet till staden där kursen hölls, dock fick respondenten kompletterande utbildning på närmare håll. En av våra respondenter fick PRIDE-skolningen först två år efter mottagandet av fosterbarnet, vilket respondenten ansåg var för sent. Respondenten hade bett om att få utbildningen tidigare men nekades på grund av att den inte gick på svenska. En av respondenterna gick PRIDE-skolningen före fosterbarnets ankomst och respondenten var nöjd med utbildningen, enda klagomålet var att den inte gick på hans/hennes modersmål. Respondenten kommenterade skolningen såhär:

”Kursen satte igång en inre process som gjorde att man förbereddes inför uppgiften. Det var känslomässigt omvälvande och man rustades med olika redskap som var bra för framtiden.”

Vi har tagit reda på vad en PRIDE-skolning innehåller (se ovan, kap. 6.2). Efter en jämförelse kan vi konstatera att respondentens erfarenhet av kursen motsvarade det som är skrivet i kapitlet. Respondenten tyckte att det var extra viktigt att gå igenom olika känslor, också det hur man ska hantera saker barnet varit med om samt att kunna acceptera och samarbeta med barnets biologiska familj. Respondenten tyckte att kursen gjorde en redo för att ta emot ett fosterbarn. Respondenten som fick den kompletterande utbildningen hade positiva erfarenheter av drama och rollspel, där man försökt leva sig in i den biologiska familjens situation.

”Genom rollspel förstod man att de här barnen inte är ens egna, för det måste man förstå. Man blev mogen att dela fosterbarnen med en annan familj.”

12.3 Svårigheter, känslor och beteenden hos fosterbarnet under det första halvåret

Tidigare i lärdomsprovet kom det fram om vilka känslor ett barn kan ha när det separeras från sina föräldrar (se ovan, kap. 8). Barnen har ofta svårt med förändringar. De kan bli rädda och ängsliga för miljöförändringar och nya människor. Varje fosterbarn som placeras i en fosterfamilj genomgår en miljöförändring. Alla våra respondenter hade sett rädsla hos fosterbarnen under den första tiden efter placeringen. Enligt Bowlby (1907 – 1990) är aggressivitet vanligt hos barn som genomgått en förlust av något slag. Tre av respondenterna berättade att deras fosterbarn varit aggressiva och fysiskt utagerande under den första tiden. Fosterbarnen hade olika sätt att få ut sin ilska. En respondent berättade att fosterbarnet testade många gränser, var ofta argt och smällde i dörrar. Ett annat fosterbarn gav utlopp för sin ilska genom att argt plocka äpplen från ett träd och kasta iväg äpplena.

Föräldrar bör ha fasta rutiner när det gäller måltider och sovtider (se ovan, kap. 9). Två av respondenterna berättade att fosterbarnen hade problem med att sova på nätterna under den första tiden. Ett fosterbarn vaknade flera gånger per natt. En respondent blev tvungen att helt börja om från noll och lära fosterbarnet nya grundläggande rutiner, eftersom fosterbarnet inte kände till vanliga saker som att man har lakan i sängen, pyjamas på sig då man sover och att man tvättar tänderna innan läggdags. Två av våra respondenter tog emot fosterbarn som de upplevde hade gått tillbaka i utvecklingen, på grund av det krävdes det mycket tid och tålamod för att få vardagen att fungera. Det är vanligt att barn återgår till gamla beteenden såsom sängvätning och att använda napp (Jewett Jarrat, 1996, s. 72). En respondent hade just dessa erfarenheter.

Ena respondenten kunde se en tydlig sorgprocess hos fosterbarnet. Fosterbarnet hade svårt att sätta ord på sina känslor vilket fosterföräldrarna hjälpte till med så gott de kunde. Det finns olika sätt att bemöta barns känslor. Barn som inte pratar om sina känslor kan man försöka hjälpa genom att fylla i ofullständiga meningar då man pratar om känslor (se ovan, kap. 8.3).

12.4 Integrering av fosterbarnet

Fosterbarn har ofta erfarenheter som de bär på och vill prata om, men de är ofta försiktiga med att öppna sig förrän de känner tillit till fosterföräldrarna (se ovan, kap. 9.3). En av respondenterna gjorde det till kvällsrutin att sitta vid sängkanten och samtala med fosterbarnet. Till en början fick fosterföräldern inte något gensvar men vartefter har fosterbarnet börjat öppna upp sig mera. För barn är det väldigt viktigt att få prata, det är ett sätt att hantera känslorna. Genom att läsa böcker för barn ger man barnet en chans att bearbeta sina känslor. En av respondenterna gjorde det till en kvällsrutin att varje kväll läsa för sitt fosterbarn. Kvällsläsningen medförde flera positiva saker, bland annat gav det ett större ordförråd för fosterbarnet och en ökad trygghetskänsla.

På frågan om hur respondenterna integrerat fosterbarnet i familjen svarade alla respondenter att de inkluderat barnet i det vardagliga familjelivet. En av respondenternas sa:

”Vi levde som vi gjort förut innan fosterbarnets ankomst, gjorde vi något så gjorde vi det tillsammans som en vanlig familj.”

En respondents fosterbarn var väldigt svartsjuk på relationen mellan fosterföräldrarna, speciellt då fosterföräldrarna visade kärlek till varandra genom att kramas. Detta löste de genom att ta med fosterbarnet i kramen.

En av respondenterna hade en kalender där familjen schemalade veckans händelser för varje familjemedlem. Kalendern uppdaterade man tillsammans inför varje ny vecka. På detta sätt integrerades fosterbarnet in i familjen, samtidigt som det underlättade vardagen för fosterbarnet då det enkelt kunde följa med och komma ihåg viktiga händelser. Enligt Schött är en kalender ett bra sätt för att skapa struktur i vardagen. Barn har behov av en tydlig struktur i deras liv, de blir trygga av att veta vad som kommer att hända. (Schött, 2014, s. 83, 85).

I kapitlet om bemötande och integrering kom det upp att det är bra för barnet att få

diskutera vad han/hon vill kalla sina fosterföräldrar (Jewett Jarratt, 1996, s. 53). Under intervjuerna kom det på tal om vad fosterbarnen kallar sina fosterföräldrar. Tre av respondenternas fosterbarn kallar dem för mamma och pappa. En av respondenterna hade funderat tillsammans med fosterbarnet hur han/hon ville tilltala dem, och fosterbarnet hade genast från början valt att kalla dem vid namn. En annan respondent hade läst en bok om att det är viktigt att fosterbarnet kallar fosterföräldrarna för mamma och pappa, och tog därför redan från början initiativet att fosterbarnet skulle kalla dem för mamma och pappa. För den tredje respondenten hade det skett naturligt att barnet kallade fosterföräldrarna för mamma och pappa. När frågan gavs till den sista respondenten svarade hon/han såhär:

”Första gången jag träffade barnet kom det springande upp i min famn, tittade mig i ögonen och frågade: är det du som ska bli min nya mamma? Ända sedan dess har barnet kallat oss mamma och pappa och det har aldrig ifrågasatts.”

12.5 Anknytningen

Två av respondenterna hade till en början svårt att knyta an till sitt fosterbarn. Respondenterna sa såhär om anknytningen:

”Jag hade svårt att knyta an till fosterbarnet eftersom jag hade så många jobbiga känslor gentemot fosterbarnets biologiska mamma. Dessutom var det problem i samarbetet med socialen och det kändes som att vi inte arbetade för samma mål.”

”Jag hade svårt med anknytningen eftersom barnet till en början bara var här kortare perioder. Efter att fosterbarnet hade vistats en längre period hos sina biologiska föräldrar kändes det som att jag varje gång var tvungen att knyta an på nytt.”

Att fosterbarnet kuskades runt till flera olika ställen istället för att landa ordentligt hos fosterföräldrarna inverkade på anknytningen. Respondenten menade att anknytningen skulle ha behövt få mera lugn och ro. För de andra respondenterna gick anknytningen bra med tanke på omständigheterna. Ett barn som tvingats till uppbrott kan få det svårare med sin identitet då barnets bakgrund blir osammanhängande (se ovan, kap. 10.4). Två av

respondenterna nämnde att det tog längre tid med anknytningen på grund av att fosterbarnet varit med om så många separationer.

En respondent sa att det var bra för anknytningen att varje kväll läsa en bok för fosterbarnet, det gav närhet. Då fosterbarnet blev äldre avtog läsningen och respondenten såg en märkbar skillnad i relationen, det var som att något föll bort.

12.5.1 Några faktorer som underlättat anknytningen

Även om inga familjer är perfekta krävs det att fosterfamiljen har en välfungerande vardag för att klara av uppgiften. Det är viktigt att relationerna i fosterfamiljen är trygga och stabila samt att fosterföräldrarna har hälsa och resurser till att ta hand om ett fosterbarn (se ovan, kap. 7.2). Två av respondenterna tyckte att den egna familjens välfungerande relationer hade underlättat anknytningen.

En respondent hade väldigt bra samarbete med fosterbarnets biologiska släkt. Att det fungerar så bra med samarbetet har gjort att anknytningen gått bättre. Ett samarbete mellan fosterfamiljen och den biologiska familjen som fungerar bra stöder barnets utveckling och identitetsskapande (se ovan, kap. 7.2).

Enligt Hafstad & Øvreeide (2001, s. 48) borde handledning vara obligatorisk vid uppbyggandet av en relation mellan fosterförälder och fosterbarn. Den ena respondenten nämnde att de gått i handledning där de fått råd och hjälp med att se saker ur olika perspektiv. Respondenten har även gått på nätverksträffar med andra fosterföräldrar där de fått stöd och hjälp av varandra. Också en annan respondent har fått handledning från familjerådgivning, barnrådgivning och kyrkans rådgivning. Respondenten betonade vikten av att söka och ta emot hjälp för att orka med problem och svårigheter som uppkommer.

12.5.2 Faktorer som försvårat anknytningen

Två av våra respondenter tyckte att det försvårat anknytningen då de tvingats byta socialarbetare ett flertal gånger. Att få en ny oerfaren socialarbetare ansåg respondenterna var kämpigt och de säger själva att de inte fick det stöd de behövde.

Relationen med de biologiska föräldrarna är ofta en utmaning för fosterföräldrarna (se ovan, kap. 9). Tre av våra respondenter hade problem gällande samarbetet med den biologiska mamman, vilket de alla upplevde hade tagit energi samt försvårat anknytningen till fosterbarnet. Den ena respondenten berättade om hur den biologiska mamman varit mån om att påminna respondenten om att fosterbarnet inte var deras, vilket är sant, men att hela tiden få det påpekat gjorde det svårare med anknytningen. Samtliga respondenter hade i dagsläget en något sänkt fungerande samarbete med den biologiska föräldern.

En respondent trodde att fosterbarnets avsaknad av grundtrygghet försvårade anknytningen från barnets sida. En annan respondent menade att eftersom fosterbarnet blivit omplacerat så många gånger var barnet rädd att behöva flytta igen, vilket försvårade anknytningen. För många fosterbarn är rädslan för flera separationer något som kan stanna länge inom dem (se ovan, kap. 8.3).

12.6 Erfarenheter och goda råd

Att ha ett fosterbarn tyckte en av våra respondenter är jätte fascinerande då man tydligt ser hur stor förändring det gör i barnets liv. En respondent hade aldrig ångrat sitt val att ta emot ett fosterbarn. I långa loppet ger det mer än det tar. Respondenten konstaterade att man växer som människa och lär känna sig själv. Alla respondenter var eniga om att det är en krävande uppgift att ta emot ett fosterbarn, man måste veta vad man ger sig in i. Som fosterförälder är man tvungen att lämna bort mycket man gjorde förut, men samtidigt får man mycket ut av det nya livet tillsammans med fosterbarnet. Våra respondenter uttryckte sig så här:

”Man skall inte ta emot fosterbarn och tänka att de ska uppfylla någonting för en själ. Man måste vara medveten om att det är jag som skall göra en skillnad för dem. Det går inte att ta emot ett fosterbarn för att hela något i en själ, utan man måste vara stabil i vilket fall som helst.”

”Man skall vara insatt och veta vad man ger sig in i, man måste förstå att det inte är så lätt.”

”Man skall hitta något ställe där man får byta tankar och funderingar, det är viktigt att ha kontakt med familjer i samma situation.”

”Det ger liv åt livet, det känns meningsfullt att få vara en del av någons liv samtidigt som man känner att man gör något för samhället.

13 Avslutande diskussion

I detta kapitel återkopplar vi vårt analysresultat med syftet för att ta reda på om våra frågeställningar blev besvarade. Syftet med detta lärdomsprov var att undersöka bemötande och integrering av fosterbarn, samt anknytningen till fosterfamiljen. Då vi började med vårt lärdomsprov hade vi ingen kunskap om hur man på bästa sätt integrerar och bemöter ett barn som placeras i familjevård. Därför konstaterade vi i ett tidigt skede att dessa frågeställningar ville vi ha svar på: Vilka känslor och beteenden fosterföräldrarna såg hos fosterbarnet under den första tiden barnet var placerat? Hur fosterföräldrarna gjorde för att integrera fosterbarnet i familjen? Hur anknytningen gick? Samt vilka faktorer som försvårat och underlättat anknytningen?

I våra intervjuer med fosterföräldrarna fick höra om deras erfarenheter och upplevelser av anknytning, integrering och bemötande av fosterbarn. Intervjuerna gav oss en djupare förståelse och vi fick ta del av konkreta exempel ur det verkliga livet. Genom vårt lärdomsprov och den kvalitativa undersökningen kom vi fram till en slutsats.

Den slutsats vi har kommit fram till är att bemötande och integrering inte behöver vara så märkvärdigt och invecklat. Det handlar främst om att se fosterbarnet som en del av familjen och att involvera barnet i vardagliga aktiviteter och händelser. Om barnet får vara delaktigt i familjelivet är det större chans att det anpassar sig till den nya familjen. Som fosterförälder kan man med enkla medel öka förutsättningarna för att barnet ska integreras. Någon respondent läste varje kväll tillsammans med barnet, en annan strukturerade upp vardagen genom en kalender där man inkluderade fosterbarnet. En respondent tyckte det var viktigt att göra roliga saker utöver de vardagliga sysslorna för att skapa en bättre sammanhållning. Alla våra respondenters fosterbarn var unika individer med olika erfarenheter, upplevelser och bakgrund. Överlag tyckte vi att alla våra respondenter hade integrerat sina fosterbarn på ett bra sätt. Även om deras erfarenheter och handlingar ibland skilde sig från varandra, såg vi att alla gjorde det som behövdes för att uppfylla varje enskilt fosterbarns behov.

Vad gäller anknytningen kan vi konstatera att omständigheterna kring fosterbarnet har stor inverkan på anknytningen till fosterbarnet. Som fosterförälder brottas man med mycket känslor. Det är en stor förändring att ta emot ett fosterbarn, inte bara får man en ny familjemedlem utan man skall även samarbeta med fosterbarnets biologiska familj, myndigheter och andra personer som är involverade. Utgående från våra intervjuer samt teoridelen kom vi fram till att anknytningen mellan fosterförälder och fosterbarn behöver tid samt lugn och ro. Därför anser vi att under den första tiden efter att barnet placerats borde den nya familjen få landa ordentligt och kunna skapa en sammanhållning utan att störas av yttre omständigheter. Vi insåg att det är otroligt viktigt med skolning och handledning innan man mottar ett fosterbarn, främst för att få redskap och verktyg att klara av alla känslor som uppkommer i en sådan här process. Av våra respondenter fick endast hälften förberedande skolning före fosterbarnet placerades hos dem. De respondenter som inte fick skolning ansåg att en viktig del av förberedandet inför fosterbarnets ankomst uteblev.

Vi kan konstatera att det finns faktorer som underlättar anknytningen. Dessa faktorer kan variera från fall till fall. Det gemensamma för alla respondenter var att de hade fungerande familjer med kapacitet att ta hand om någon annan. Från undersökningen framkom det att hälften av våra respondenter hade haft problem med sina socialarbetare, vilket tog energi

och försvårade anknytningen till fosterbarnet. Vi insåg vikten av att ha ett fungerande samarbete med ens socialarbetare samt att man arbetar mot samma mål. De respondenter som hade en kontinuerlig relation med en och samma socialarbetare hade endast positiva erfarenheter.

Att forska inom ämnet fostervård har varit intressant och lärorikt. Även om vi fokuserade på anknytning, bemötande och integrering fick vi genom intervjuerna ta del av mycket annat som hör till fostervården. Vi blev väldigt intresserade av att gå djupare in i ämnet, men på grund av tidsbristen var vi tvungna att begränsa oss. Vi är nöjda över att vi valde att göra en kvalitativ undersökning, vi fick en personlig kontakt med respondenterna. Under intervjuerna lade vi märke till att någon av våra frågor inte var kompletta och valde därför att utveckla frågan och ställde följdfrågor. Från intervjuerna fick vi båda den uppfattning att det är mera påfrestande att ta emot ett fosterbarn än vad vi från början trodde. Vi hade inte räknat med att det var så pass mycket yttre omständigheter som tog energi och tid, det vill säga kontakten med myndigheter och samarbetet med alla runt omkring fosterbarnet. Vi har stor respekt för den uppgift alla fosterföräldrar har tagit sig an.

Då vi kritiskt granskar vårt lärdomsprov är vi tillreds med slutresultatet. Den kunskap vi har fått kommer vi ha nytta av som framtida socionomer. Det har varit en lärorik process där vi fått ta del av fosterföräldrars berättelser. Genom att vi gjorde kvalitativa intervjuer kan vi själva till viss del ha påverkat slutresultatet. Ändå känner vi att kvalitativa intervjuer var den rätta undersökningsmetoden för oss. För att få ett tillförlitligare slutresultat kunde vi ha intervjuat flera respondenter. Med beaktan av tiden och för att inte göra lärdomsprovet för omfattande för oss nöjde vi oss med fem respondenter. I vår teoridel använde vi oss av både nyare och äldre litteraturkällor. Då vi främst var ute efter respondenternas erfarenheter, upplevelser och känslor ansåg vi att det inte var någon skillnad hur gamla källor vi använde oss av.

Slutligen kan vi konstatera att vi har uppnått vårt syfte med lärdomsprovet. Våra frågeställningar har besvarats och stämmer till stor del överens med teoridelen. Vi tycker att vi fick tillräckligt med information från intervjuerna även om respondenterna inte gav

uttömmande svar på alla intervjufrågor. En fosterförälder måste vara väl förberedd på vad uppgiften innebär och beredd att uppoffra en del för fosterbarnet. Vi kunde se att det tär på ett fosterbarn att behöva omplaceras från olika fosterfamiljer. Ju flera omplaceringar ett barn varit med om desto svårare blev det med anknytningen till de nya fosterföräldrarna. Kontinuerligt stöd och handledning under processen är till stor hjälp då svårigheter och problem uppkommer. Det är viktigt att fosterföräldrar ser och förstår sitt ansvar för fosterbarnet, placeringen är oftast inte för en kort tid utan för en längre period. Avslutningsvis kan vi konstatera att ett mottagande av ett fosterbarn är ett livsförändrande beslut som bör noga tänkas igenom.

Källförteckning

- Akseldotter, K., 1993. *Små barns signaler om sexuella övergrepp*. Falun: Scandbook.
- Andresen, A., Garoarsdottir, O., Janfelt, M., Lindgren, C., Markkula, P. & Söderlind, I., 2011. *Barnen och välfärdspolitiken Nordiska barndomar 1900-2000*. Stockholm: Dialagos förlag.
- Bergenlöv, E., 2009. *Drabbade barn: aga och barnmisshandel i Sverige från reformationen till nutid*. Falun: Scandbook.
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T. & Risholm Mothander, P., 2006. *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Falköping: Natur och kultur.
- Danielsson, M. & Jansson, B., 2014. *Ta emot ett barn. Familjehem – föräldraskap på andra villkor*. Sverige: Antigone Förlag.
- Diesen, C. & F. Diesen, E., 2009. *Övergrepp mot kvinnor och barn – den rättsliga hanteringen*. Vällingby: Elanders Sverige AB.
- Dyregrov, A., 2010. *Barn och trauma*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Dyregrov, A. & Raundalen, M., 1995. *Sorg och omsorg*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Eresund, P. & Wrangsjö, B., 2008. *Att förstå, bemöta och behandla bråkiga barn*. Malmö: Studentlitteratur AB.
- Fahrman, M., 1993. *Barn i kris*. Lund: Studentlitteratur AB.
- FN:s konvention om barnets rättigheter. [Online]
http://www.manskligarattigheter.se/dynamaster/file_archive/020521/a2fe55424340e999aed047eb281537d7/fn_891120.pdf [hämtat: 12.5.2016].
- Fredriksson, A. & Kakuli, A., 2011. *Ett annat hemma. Om samhällets ansvar för placerade barn*. Mölnlycke: Elanders Sverige AB.
- Fridh, B. & Norman, G., 2008. *Att utreda när barn far illa – en handbok om barnavårdsutredningar i socialtjänsten*. Stockholm: Gothia förlag.
- Hafstad, R. & Øvreide, H., 2001. *Föräldrafokuserat arbete med barn*. Stockholm: Liber AB.
- Hammarberg, O., 2011. *Barnen som samhället sviker*. Visby: Nomen Förlag.

Hellblom Sjögren, L., 2012. *Barnets rätt till familjeliv. 25 svenska fallstudier av föräldraalienation*. Lund: Studentlitteratur AB.

Hindberg, B., 2006. *Sårbara barn - att vara liten, misshandlad och försummad*. Växjö: Grafiska punkten.

Holme, I. M. & Solvang, B. K., 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Häkki, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A., 2013. *För barnets bästa. Småbarnsfostran för närvårdare*. Tammerfors: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Höjer, I., Sallnäs, M., & Sjöblom, Y., 2012. *När samhället träder in – barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur AB.

Institutet för hälsa och välfärd, 2014. *Statistikrapport. Barnskydd 2013*. [Online] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116946/Tr26_14.pdf?sequence=5 [hämtat: 23.5.2016].

Institutet för hälsa och välfärd, 2015. *Statistikrapport. Barnskydd 2014*. [Online] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129537/Tr25_15.pdf?sequence=4 [hämtat: 23.5.2016].

Jewett Jarratt, C., 1996. *Barn som sörjer. Att hjälpa barn att klara av separationer och förluster*. Göteborg: Slussens bokförlag.

Karlsson, K., 2008. *Anknytning – om att tolka samspelet mellan föräldrar och små barn*. Stockholm: Gothia Förlag.

Klawatch, P., *Bli familjehem*. [Online] http://www.familjehemmet.se/bli_familjehem.php [hämtat: 2.2.2016].

Kreyberg Normann, E., 1995. *Barn och sexuella övergrepp*. Gyldendal: Bonnier utbildning AB.

Kvale, S. & Brinkmann, S., 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lapsi-asia, 2016. *Barnets rättigheter*. [Online] <http://lapsiasia.fi/sv/lapsen-oikeudet/> [hämtat: 23.5.2016].

Lastensuojelun Keskusliitto., 2010. *Barnskyddstjänster*. [Online] <http://www.lastensuojelu.info/se/tjanster.html> [hämtat: 21.1.2016].

Ohrlander, K., 1991. *Barnhus – om räddningsanstalter, barnhem, idiotanstalter, uppfostringsanstalter i Norden från 1700-talet till våra dagar*. Kristianstad: Bohlins grafiska.

Perhehoitoliitto ry. *Fosterföräldraskap*. (u.å.). [Online] <http://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/fosterforaldraskap> [hämtat: 10.5.2016].

Pipping, L., 2011. *Familjehemsboken – frågor, fakta och personliga berättelser*. Mölnlycke: Elanders i Sverige AB.

Schött, J., 2014. *Andras barn mina ungar. Att driva jour- och familjehem*. Sverige: Vulkan.

Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2016. *Omhändertagande*. [Online] <https://www.sochv.jakobstad.fi/index.php3?use=publisher&id=11187&lang=1> [hämtat: 21.1.2016].

Statsrådet, 2016. *Pressmeddelande. Stöd för närstående- och familjevårdare ökas*. [Online] http://valtioneuvosto.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/1271139/omais-ja-perhehoitajien-tukea-lisataan [hämtat: 23.5.2016].

Finlands författningssamling

Barnskyddslag 13.4.2007/417 www.finlex.fi [hämtat: 3.2.2016].

Familjevårdslag 20.3.2015/263 www.finlex.fi [hämtat: 3.2.2016].

Hur länge har ni haft fosterbarn?

Vilken ålder var fosterbarnen när ni tog emot dem?

Hur många fosterbarn finns i familjen?

Är fosterbarnen placerade på heltid?

Hur kom ni på att ni skulle bli fosterfamilj?

Vilka tankar, känslor och förväntningar hade ni inför att ta emot ett fosterbarn?

Fick ni någon förberedelse/skolning inför uppgiften? Åsikter om skolningen, vad skulle ni ha önskat om ni inte var nöjda?

Hur lång tid tog det från att ni tog kontakt med myndigheterna innan ni fick ert fosterbarn?

Fanns det några svårigheter under den första tiden då barnet placerats hos er?

Vilka känslor och beteenden såg ni hos fosterbarnet under det första halvåret?

Hur gjorde ni för att integrera fosterbarnet i familjen?

Hur gick det att knyta an till barnet?

Hur knöt barnet an till er?

Fanns det faktorer som försvårade anknytningen?

Fanns det något som underlättade anknytningen?

Hur bemöttes fosterbarnet av övriga familjemedlemmar, släkt och vänner?

Hur har relationerna i familjen påverkats av fosterbarnets närvaro?

Vilket stöd från samhället får ni idag?

Finns det någon form av stöd ni inte får men skulle vilja ha?

Vad är positivt med att ha fosterbarn?

Vad är negativt med att ha fosterbarn?

Vilka goda råd skulle du/ni som har erfarenhet ge åt den som funderar på att eventuellt bli fosterföräldrar?